

Boseigendom in Twente en Salland

Resultaten van een enquête onder kleine bouseigenaren in Twente en Salland

A.P.P.M. Clerkx, G.M. Hengeveld, M.J. Schelhaas en A.T.F. Helmink

ALTERRA
WAGENINGENUR

Boseigendom in Twente en Salland

Resultaten van een enquête onder kleine boseigenaren in Twente en Salland

A.P.P.M. Clerkx, G.M. Hengeveld, M.J. Schelhaas en A.T.F. Helmink

Dit onderzoek is uitgevoerd door Alterra Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het ministerie van Economische Zaken, in het kader van het Kennisbasis, onderzoekthema 'System Earth Management' (projectnummer KB-24-002-015).

Alterra Wageningen UR
Wageningen, juli 2016

Alterra-rapport 2731
ISSN 1566-7197

Clerkx, A.P.P.M., G.M. Hengeveld, M.J. Schelhaas en A.T.F. Helmink, 2016. *Boseigendom in Twente en Salland; Resultaten van een enquête onder kleine boseigenaren in Twente en Salland*. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2731. 58 blz.; 7 fig.; 21 tab.; 6 ref.

In de regio Twente/Salland is onderzoek uitgevoerd naar het boseigendom en motivatie van boseigenaren. Alle eigenaren met bosbezit van ten minste 0,5 ha hebben een enquête ontvangen met persoonlijke vragen over de eigenaar, het eigendom, beheer en oogst. Daarnaast is gekeken hoe gevoelig de eigenaren zijn voor verschillende strategieën die gericht zijn op vergroting van de hout- en biomassa-oogst uit hun bos. Met deze antwoorden is voor de regio een indeling in eigenaarsgroepen gemaakt. Voor elke groep is een schatting gemaakt van het effect van de mobilisatiestrategieën en de hoeveelheid extra te mobiliseren hout.

In the Twente/Salland region of the Netherlands, research was carried out on the forest ownership and motivations of forest owners. Each forest owner with a property of 0.5 ha or more received a questionnaire with personal questions about the forest owner, the property, the forest management and harvest. The study also included questions on the sensitivity of forest owners to certain mobilisation strategies to increase the harvest of wood and biomass from their forests. The answers resulted in a classification of the forest owners in this area. For each group the effect of the mobilisation strategies was described and an estimate of the extra amount of wood that could be mobilised was made.

Trefwoorden: boseigendom, kleine eigenaren, privébos, beheer, houtmobilisatie

Dit rapport is gratis te downloaden van <http://dx.doi.org/10.18174/386120> of op www.wageningenUR.nl/alterra (ga naar 'Alterra-rapporten' in de grijze balk onderaan). Alterra Wageningen UR verstrekt geen gedrukte exemplaren van rapporten.

© 2016 Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, E info.alterra@wur.nl, www.wageningenUR.nl/alterra. Alterra is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra-rapport 2731 | ISSN 1566-7197

Foto omslag: Anjo de Jong

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Inleiding	9
	1.1 Project InToHout	9
	1.2 Doelstelling	9
	1.3 Leeswijzer en definities	9
2	Methode	11
3	Resultaten	13
	3.1 Eigendomsverdeling in Twente	13
	3.2 Enquête	18
	3.2.1 Oppervlakte bos	18
	3.2.2 De boseigenaar	19
	3.2.3 Subsidies	21
	3.2.4 Beheer	22
	3.2.5 Oogst	23
	3.2.6 Tak- en tophout	28
	3.2.7 Twents Collectief	30
	3.3 Overige indrukken	34
	3.4 Conclusies	34
4	Effecten van mobilisatiestrategieën op eigenaarstypen	37
	4.1 Indeling in eigenaarstypen	37
	4.1.1 Professionele eigenaren	37
	4.1.2 Hobbyeigenaren	38
	4.1.3 Passieve eigenaren	39
	4.2 Effecten van maatregelen op de mobilisatie van hout	40
	4.3 Grootte van houtmobilisatie	43
5	Discussie	45
6	Conclusie	48
	Literatuur	50
	Bijlage 1 Enquête oogst en drijfveren van boseigenaren in Twente	51

Samenvatting

Het project InToHout (Innovatieve technologie in beheer en oogst van houtige biomassa) heeft als doel een reductie van de prijs en verhoging van het aanbod van houtige biomassa uit bos en landschap voor energietoepassingen te bereiken door (1) het faciliteren van collectieve houtoogst op gebiedsniveau d.m.v. onderzoek naar een nieuwe biomassamodule voor het beheerssysteem CMSi, (2) onderzoek naar mobilisatie van houtoogst bij kleine boseigenaren en mogelijkheden om aan te sluiten bij collectieve houtoogst en (3) de ontwikkeling van een nieuwe oogstmachine voor het oogsten van tak- en tophout in één werkgang. Het project is uitgevoerd in de regio Twente. Dit rapport is het resultaat van deelproject 2. Hierin worden de resultaten beschreven van een enquête die is gehouden onder kleine particuliere en publieke boseigenaren waarin wordt gevraagd naar hun drijfveren en motivatie van het bosbezit- en beheer.

De percelen bos zijn geïdentificeerd door middel van een analyse van de Basiskaart Natuur en de TOP10 Terreinkaart 2013. Van alle polygonen met een landgebruikstype "bos", "dodenakker met bos" en "populieren" zijn de kadastrale eigendomsgegevens opgevraagd bij RVO. Omdat deze gegevens alleen beschikbaar zijn van het landelijk gebied, zijn de gegevens over publiek eigendom en eigendom van natuurbeschermingsorganisaties binnen de bebouwde kom hieraan toegevoegd.

De totale bosoppervlakte in Twente bedraagt 21847,33 ha, waarvan 1139,45 ha in bezit van eigenaren die minder dan 0,5 ha bezitten. Het overige bosareaal is in eigendom bij 3204 verschillende boseigenaren. Hiervan zijn 2851 privépersonen, die samen 39% van het bos bezitten. Er zijn 1247 boseigenaren met 0,5 – 5 ha bos en zij bezitten samen 19,7% van het Twentse bos. 3029 boseigenaren hebben een enquête ontvangen. De respons bedraagt 16%.

De meeste particuliere boseigenaren zijn tussen de 50 en 70 jaar oud en wonen vrijwel altijd in Twente, waarvan 80% op een afstand van minder dan 5 km. Van de eigenaren bezoekt 40% wekelijks het bos en 17% maandelijks. 4% komt er nooit. 5% heeft een opleiding op het gebied van bosbouw of als hovenier.

Ruim de helft van het bosareaal is door overerving in bezit gekomen. Er zijn meer eigenaren die het bos hebben gekocht dan eigenaren die via overerving in bezit van het bos zijn gekomen, maar de gemiddelde grootte van het gekochte bosbezit is kleiner dan wat door overerving is verkregen. Ruim de helft van de eigendommen zal naar verwachting onverdeeld in bezit van de familie blijven. Erven is dus als oorzaak voor versnipperd bezit minder relevant dan vaak wordt gedacht.

De helft van de eigenaren noemt zich een hobbyeigenaar. Zij bezitten samen 38% van het bosareaal, terwijl bijna een derde van het bosareaal in handen is van een passieve boseigenaar. De passieve boseigenaren vormen samen een kwart van alle respondenten. Slechts 22% van het bosareaal in de enquête wordt beheerd door een betrokken eigenaar of een ervaren bosbouwer.

Voor slechts 33% van het Twentse bosareaal buiten de grote terreinbeherende organisaties wordt subsidie aangevraagd. De particuliere boseigenaar weet meestal niet welke regelingen er zijn en vraagt zich af of hij/zij er wel voor in aanmerking komt. 12% van de eigenaren heeft een beheerplan, terwijl metingen aan voorraad en bijgroei door 8% van de eigenaren wordt gedaan.

Beheer

In 35% van het bosareaal van de kleine particuliere en publieke boseigenaren wordt geen beheer gevoerd, in 58% wel, maar er wordt niet overal geoogst. 7% heeft de vraag niet beantwoord. 51% van de boseigenaren in de enquête oogst niet; opgeschaald naar heel Twente zou dit gaan om een oppervlakte van ruim 10500 ha. In ongeveer de helft van dit bos waar niet wordt geoogst, ontbreekt het de eigenaar aan tijd of kennis (Twente 5468,37 ha). In de andere helft zijn andere doelstellingen voor het bos de reden om niet te oogsten. Hierbij is voor de helft de doelstelling 'Natuur' gegeven, omdat de kwaliteit van het bos of de voorraad onvoldoende wordt geacht om te oogsten. Op 2038 ha van dit areaal zou verbetering van de kwaliteit of voorraad aanleiding zijn om wel te gaan oogsten.

Ruim de helft van de bouseigenaren die nu niet oogst, zegt dat ook niet in de toekomst te gaan doen, ongeacht welke maatregelen er zouden komen om de oogst te vergroten. Deze groep vertegenwoordigt 5639 ha in Twente.

De belangrijkste redenen om wel te oogsten, is om een aantrekkelijk bos/landschap te creëren en de groei van het bos bosbouwkundig optimaal te houden. Inkomsten zijn voor 42% van de oogstende eigenaren belangrijk, maar hiervan zal maar ongeveer de helft meer gaan oogsten als de financiële situatie verslechtert.

Mobilisatie hout en biomassa

Financiële prikkels lijken slechts gedeeltelijk te helpen om de oogst onder kleine particuliere en publieke bouseigenaren te stimuleren. Van de niet-oogstende respondenten zegt 37% gevoelig te zijn voor een subsidie op oogstwerkzaamheden; onder de wel oogstende eigenaren is dat 41%. In totaal zal de houtmobilisatie als gevolg van de instelling van oogstsubsidies 4182 ha betreffen, dat is een kwart van het bos van de kleine particuliere en publieke bouseigenaren. Naast subsidie op oogst denken de bouseigenaren dat een subsidie op herplant ook zal bijdragen aan het verhogen van de oogst.

Meer oogst is ook te bereiken wanneer bouseigenaren ervan overtuigd zijn dat dunning of eindkap nodig is om de groei van het bos te optimaliseren. Het is niet duidelijk of er daadwerkelijk nog verbetering van de groei haalbaar is. Omdat voorraadbepalingen maar nauwelijks worden gedaan, is het mogelijk dat de potentiële oogstbare hoeveelheid hout (veel) groter is dan gedacht. Door het geven van bosbouwkundige voorlichting en hulp bij blessen kan dan meer hout worden gemobiliseerd. Bouseigenaren die oogsten, zien echter zelf voorlichting niet als een goede strategie om hen meer te laten oogsten. Slechts een derde van de oogstende eigenaren denkt dat voorlichting helpt.

Het oogsten van tak- en tophout is nog niet erg gebruikelijk, slechts een kwart van de oogstende bouseigenaren oogst het regelmatig. Van alle bouseigenaren wil 30% wel tegen betaling gaan leveren, maar slechts 18% zou dat tegen een contract willen doen. 39% geeft aan absoluut geen tak- en tophout tegen betaling te leveren en 59% wil zich niet verbinden aan een contract. De rest heeft geen mening. Met extra subsidie op het oogsten van tak- en tophout is in 7727 ha Twents bos meer tak- en tophout te oogsten.

Samenwerking en collectief

Een deel van de niet-oogstende eigenaren geeft aan misschien wel te gaan oogsten als ze kunnen samenwerken. Het gaat hier om 11,5% van al het Twentse bos dat in eigendom is bij particulieren en andere kleine eigenaren (1212 ha). Wanneer er in Twente een collectief zou worden ingesteld voor gezamenlijke hout- en biomassa-oogst, is 16% van de respondenten direct bereid mee te doen, 48% wil eerst meer informatie en 2% kan niet zelf beslissen. Alle ja-zeggings bezitten samen 32% van het bos (615 ha) en de groep die eerst voorlichting wil 34% (658 ha). De groep die niet zelf kan beslissen, bezit 7,5% van het bos. De belangrijkste redenen om aan een collectief mee te doen, zijn de inkomsten, het gemak van het niet zelf te hoeven regelen en het drukken van de kosten. De eigenaren die niet willen meedoen aan een collectief bezitten samen 25% van het bosareaal. De helft van deze groep denkt dat hun bos te weinig oplevert en een kwart hanteert andere doelstellingen. Een kleine groep eigenaren houdt de regie graag zelf of ziet het bos als puur privébezit. Ruim de helft van de niet-oogstende bouseigenaren wil meedoen aan een collectief. Onder degenen die eerst meer informatie willen, oogst bijna de helft nu nog niet.

De houtmobilisatie in bos waar nog niet wordt geoogst, zou door oprichting van een Twents collectief maximaal 4132 ha bos (jazeggers) en 3333 ha (misschien) bedragen. De schatting van dit areaal is echter zeer onzeker, omdat de respondenten niet consistent zijn in hun antwoorden. Een positief antwoord op de stelling 'Ik ga meer oogsten als ik kan samenwerken', leidt slechts tot een areaal van 1212 ha. Ook gaven de eigenaren van omgerekend 618 ha (jazeggers) en 2372 ha (misschien) eerder aan dat ze geen reden zien om te gaan oogsten.

Voorlichting

Het belang van goede voorlichting blijkt uit zowel antwoorden op verschillende vragen als door eigenaren zelf aangegeven strategieën om oogst te vergroten of deel te nemen in een collectief. Een deel van de eigenaren geeft aan geen verstand te hebben van bosbouw, en weet niet waar ze informatie vandaan kan halen. Anderen laten een wantrouwen zien ten aanzien van diverse partijen in de houtketen. Op verschillende niveaus is voorlichting nodig:

- Voorlichting over de bosbouwsector: wie zijn spelers, waar kunnen bouseigenaren terecht voor informatie.
- Voorlichting over noodzaak van dunnen en oogst.
- Voorlichting over staat van bos en het geschikt maken van het bos voor houtoogst.
- Voorlichting over collectieven, wie doen mee, wie hebben belangen, wat zijn die belangen, wat is de zeggenschap van de eigenaren in een collectief.

Op basis van de gegeven antwoorden is voor Twente een indeling in eigenaarsgroepen gemaakt. Deze groepen zijn ingedeeld naar professionaliteit en betrokkenheid van de eigenaar, en de hoofddoelstelling. De negen categorieën die zo ontstaan zijn:

1. **Professionele eigenaar met een oogstdoelstelling:** beheert (of laat beheren) vanuit kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als integraal onderdeel van bosbeheer.
2. **Professionele eigenaar met een natuurdoelstelling:** beheert (of laat beheren) vanuit kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als (ondergeschikt) onderdeel van de natuurdoelstelling.
3. **Professionele eigenaar met een andere doelstelling:** beheert (of laat beheren) vanuit kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als bijzaak naast andere activiteiten.
4. **Hobbyeigenaar met een oogstdoelstelling:** beheert naar eigen inzicht zonder veel kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als integraal onderdeel van bosbeheer.
5. **Hobbyeigenaar met een natuurdoelstelling:** beheert naar eigen inzicht zonder veel kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als strijdig met de natuurdoelstelling.
6. **Hobbyeigenaar met een andere doelstelling:** beheert naar eigen inzicht zonder veel kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als bijzaak naast andere activiteiten.
7. **Passieve eigenaar met een oogstdoelstelling:** is weinig betrokken bij het bos. Heeft weinig kennis van en prioriteit bij bosbeheer, maar ziet houtoogst wel als onderdeel van bosbeheer.
8. **Passieve eigenaar met een natuurdoelstelling:** is weinig betrokken bij het bos, heeft weinig kennis en prioriteit bij het bos. Ziet houtoogst als strijdig met de natuurdoelstelling.
9. **Passieve eigenaar met een andere doelstelling:** is weinig betrokken bij het bos. Heeft weinig kennis van en prioriteit bij bosbeheer.

De groep hobbyeigenaren met een oogstdoelstelling is zowel in aantal als oppervlakte bos de grootste groep. Voor alle groepen geldt dat de staat van het bos de belangrijkste reden is (of zou zijn) om te oogsten. Voor de passieve eigenaren en de eigenaren met een natuurdoelstelling zijn inkomsten uit het bos niet van belang. Slechts een klein deel van de respondenten maakt gebruik van subsidies voor hun bos. Dit zijn vooral de professionele eigenaren en hobbyeigenaren met een oogst- of andere doelstelling. De passieve eigenaren en de hobbyeigenaren met een natuurdoelstelling maken nagenoeg geen gebruik van subsidieregelingen.

Voor elk van deze groepen eigenaren is een inschatting gemaakt van de hoeveelheid te mobiliseren hout. Hierbij is specifiek gekeken naar strategieën 'informatie', 'subsidie' en 'collectief'. Vanwege het grote areaal dat zij gezamenlijk in hun bezit hebben, zijn de professionele eigenaren met een productiedoelstelling, de hobbyeigenaren met een productiedoelstelling en de passieve eigenaren met een natuurdoelstelling de interessantste doelgroepen. Een aantal andere eigenaren is interessant doordat ze op het moment weinig tot niets oogsten, en daardoor per hectare veel 'nieuw' hout naar de markt kunnen brengen (dit zijn met name de passieve eigenaren). Een aantal typen eigenaren ziet houtproductie als conflicterend met de hoofddoelstelling en is daarmee niet te motiveren tot meer houtoogst (de professionele en hobbymatige eigenaren met een natuurdoelstelling).

De drie strategieën om de eigenaren te motiveren meer te gaan oogsten, zullen verschillend ontvangen worden door de verschillende eigenaren. Zo zijn hobbyeigenaren in het algemeen vooral geïnteresseerd in meer informatie over de toestand van hun bos en de mogelijkheden om te oogsten, terwijl professionele eigenaren en eigenaren met een oogstdoelstelling voornamelijk geïnteresseerd zijn in additionele subsidies op houtoogst en aanplant. De passieve eigenaren lijken het meest

geïnteresseerd in de voordelen van coöperatief bosbeheer. Voor andere eigenaren geldt meer dat ze huiverig zijn voor het verlies aan controle en het verplichtende karakter van collectief beheer.

Onder onze aannames bedraagt de oogst in de huidige situatie op de ruim 16000 ha bos ongeveer 47000 m³. Als alle strategieën toegepast worden, zou de oogst met ruim 7000 m³ per jaar toe kunnen nemen. Het opstarten van coöperaties heeft het grootste effect (2949 m³) en het geven van algemene bosbouw informatie het minste (1888 m³). Hierbij moet wel aangetekend worden dat we hier aangenomen hebben dat de strategieën onafhankelijk van elkaar werken, terwijl ze elkaar in de praktijk zullen steunen. Een eigenaar kan bijvoorbeeld door meer bosbouw informatie geïnteresseerd raken in oogst, maar nog steeds een coöperatie nodig hebben om het uit te voeren. Ook hier zit een grote onzekerheid in de getallen. De oogst in de huidige situatie is afgeleid van een beperkt aantal heropnames van permanente steekproefpunten in de bosinventarisatie en lijkt niet goed te passen bij de antwoorden op de enquête. De antwoorden op de vraag hoeveel eigenaren nu oogsten, zijn niet goed genoeg om een schatting te doen op basis van de enquête. Vervolgonderzoek zou moeten uitwijzen hoeveel er nu daadwerkelijk geoogst wordt en hoeveel extra hout er te mobiliseren is bij deze eigenaren.

1 Inleiding

1.1 Project InToHout

De huidige oogst van hout uit bos en landschap in Nederland is slechts 55% ten opzichte van de natuurlijke bijgroei (Schelhaas *et al.*, 2014). Tegelijk is Nederland een grote importeur van hout en houtproducten: slechts 10% van het houtgebruik komt uit eigen bos. Houtoogst uit het Nederlandse bos kent belemmeringen, waardoor een groot potentieel onbenut blijft. Belangrijke oorzaken voor deze onderbenutting zijn onder andere de kleinschaligheid van het bosbezit en bosbeheer in Nederland en gebrek aan het juiste technisch materieel. Om deze redenen is oogst van biomassa economisch niet altijd rendabel. Het project InToHout (Innovatieve technologie in beheer en oogst van houtige biomassa) heeft als doel een reductie van de prijs en verhoging van het aanbod van houtige biomassa uit bos en landschap voor energietoepassingen te bereiken door (1) het faciliteren van collectieve houtoogst op gebiedsniveau d.m.v. onderzoek naar een nieuwe biomassamodule voor het beheerssysteem CMSi, (2) onderzoek naar mobilisatie van houtoogst bij kleine boseigenaren en mogelijkheden om aan te sluiten bij collectieve houtoogst en (3) de ontwikkeling van een nieuwe oogstmachine voor het oogsten van tak- en tophout in één werkgang.

Het project wordt uitgevoerd in de regio Twente. Alterra is binnen dit project verantwoordelijk voor onderdeel 2.

1.2 Doelstelling

Als onderdeel van deelproject 2 is een enquête uitgevoerd onder boseigenaren in Twente. Dit rapport beschrijft de resultaten van de enquête. Het doel van de enquête was inzicht te krijgen in de drijfveren van de kleine boseigenaren ten aanzien van het bosbezit en het beheer. Op basis van dit inzicht kunnen mogelijk verschillende categorieën boseigenaren worden onderscheiden, die elk op een eigen manier benaderd zouden moeten worden om meer hout en biomassa te mobiliseren. Deze categorieën vormen de basis voor een plan van aanpak dat in 2016 wordt opgesteld, om oogst in particuliere boseigendom te vergroten. Dit plan van aanpak vormt geen onderdeel van deze rapportage.

1.3 Leeswijzer en definities

Indeling rapport

In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe is vastgesteld wie de boseigenaren in de onderzochte regio zijn. De resultaten van de analyse van de boseigenaren in die regio en de analyse van de enquête worden beschreven in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 geeft een indeling van de boseigenaren die in de regio onderscheiden worden. Voor deze eigenaarsgroepen is uitgewerkt welke strategieën zouden kunnen bijdragen in de verhoging van houtoogst en hoeveel deze houtmobilisatie zou kunnen zijn. In hoofdstuk 5 worden de gebruikte methoden en resultaten bediscussieerd.

Definities van in dit rapport gebruikte termen

Kleine eigenaren: eigenaren die een bosoppervlakte van minder dan 250 ha bezitten (Oldenburg & Kuiper 2005).

Particuliere eigenaren: zijn privépersonen of particuliere organisaties.

Overige kleine eigenaren: overheidsinstanties met klein bosoppervlak: gemeenten, publieke organisaties (waterschappen, Dienst beheer landbouwgronden), die tot 250 ha bos bezitten.

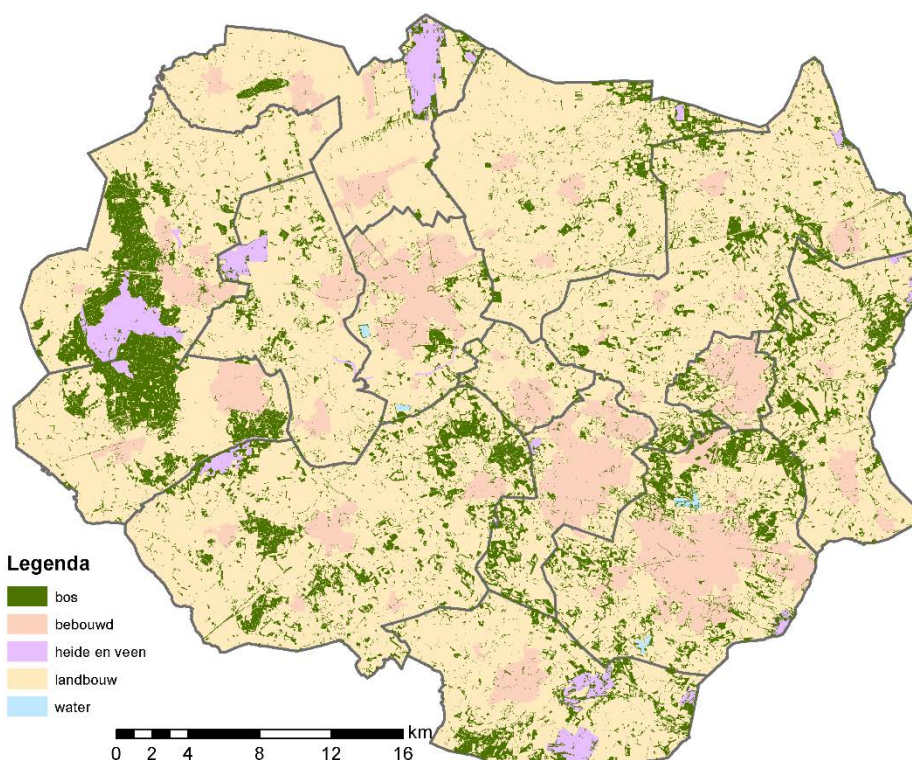
Het totale Twentse bos is het gezamenlijke oppervlakte van alle boseigenaren in Twente en Salland met een minimum bosbezit van 0,5 ha.

TTBO

Binnen dit rapport wordt alleen gekeken naar al het bos in Twente en Salland dat NIET in eigendom is bij Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Wanneer we dit bosoppervlak bedoelen, duiden we het aan met de afkorting **TTBO** (totale Twentse bos in de steekproef = het gezamenlijke Twents bosoppervlakte van alle eigenaren met ten minste 0,5 ha zonder Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten). Het betreft een oppervlakte van 16073,41 ha.

2 Methode

Door middel van een enquête onder de particuliere organisaties en privépersonen en de gemeenten binnen de regio Twente (Figuur 1) is een beeld gevormd van hun drijfveren en motivatie met betrekking tot bosbeheer en oogst. Deze groep is geïdentificeerd door middel van GIS-bewerkingen, waarbij via RVO van het Kadaster contactgegevens zijn verkregen van de boseigenaren.

Figuur 1 Kaartje van de regio Twente

GIS-analyse

Met behulp van de kaartlaag NL_gemeenten (Bridgis 2015) is het grondgebied van Twente geselecteerd. Twente bestaat uit 14 gemeenten (Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo (O), Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden); de polygoon van deze gemeenten zijn samengevoegd tot 1 polygoon Regio Twente.

Bos

Om tot een basiskaart van boseigendom te komen, is een basiskaart bos gemaakt. De basis van deze kaart is de TOP10 Terreinkaart 2013 (Kadaster 2013). Hieruit zijn die polygoon geselecteerd met een van zes typen landgebruik:

- Bos: gemengd bos
- Bos: griend
- Bos: naaldbos
- Bos: loofbos
- Dodenakker met bos
- Populieren

De Nederlandse bosinventarisatie (NBI, Schelhaas *et al.*, 2014) is echter niet rechtstreeks gebaseerd op de TOP10 kaarten, maar op de Basiskaart Natuur (BKN, Kramer & Clement, 2015). Dit is een rasterkaart met pixels van 25 x 25 m, afgeleid van de TOP10 kaart. Om vergelijkbaar te zijn met het bosareaal dat in de bosinventarisatie is bepaald, zijn alleen polygoon bos die overlappen met een bospixel in de BKN meegenomen in de analyse.

Vervolgens zijn voor deze polygoon de gegevens van het kadaster aangevraagd bij RVO. De gebruikte data van het kadaster geven alleen informatie over het landelijk gebied. Alle bosgebieden die binnen de bebouwde kom liggen, zijn dus niet gedekt. Omdat publiek eigendom en eigendom van natuurbeschermingsorganisaties wel bekend zijn op internet, zijn binnen de bebouwde kom alleen de particuliere eigendommen niet gedekt.

Door de definities van bos binnen de TOP10 bestanden vallen ook landschapselementen en tuinen soms in de categorie bos. Dit is deels opgevangen door naast de overlap met BKN bospixels ook een minimaal oppervlak van 25 m² te hanteren voor afzonderlijke percelen en vervolgens alleen die eigenaren mee te nemen met een minimaal totaaloppervlak van de gezamenlijke percelen van 0,5 ha.

De eigenaren die benaderd zijn voor de enquête, voldoen dus aan de volgende criteria:

- Elk perceel snijdt een gridcel uit de kaartlaag BKNbos die als bos is geclassificeerd;
- Minimale perceelgrootte is 25 m²;
- Minimaal totaaloppervlak van de gezamenlijke percelen van een eigenaar is 0,5 ha;
- Adres is bekend;
- Eigenaar is niet (recentelijk) benaderd in een vorige enquête (2015);
- Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten als grote terreinbeherende instanties zijn niet benaderd.

Een deel van de bouseigenaren heeft in 2015 al twee vergelijkbare enquêtes van studentenonderzoeken ontvangen. Dit zijn de eigenaren die binnen de steekproef van de Zesde Nederlandse bosinventarisatie vallen. Om deze eigenaren te ontzien, hebben ze niet nog eens een enquête ontvangen, maar is gebruik gemaakt van de reeds ingevulde enquêtes. Vanwege de omvang van hun bosbezit en landelijke beleid vallen Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer buiten de doelgroep van deze enquête.

Steekproefgrootte

Voor heel Twente zijn 3204 verschillende eigenaren met een minimum bosoppervlakte van 0,5 ha geïdentificeerd. Na het uitfilteren van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en eerder benaderde eigenaren bleven 3029 eigenaren over die een enquête hebben ontvangen.

Van de studentenquêtes waren 13 ingevulde en geretourneerde enquêteformulieren bruikbaar voor *InToHout*. Niet alle vragen kwamen overeen. In de behandeling van de resultaten in hoofdstuk 3 zal steeds worden vermeld of deze 13 zijn meegenomen in de analyse.

De enquête is opgenomen in Bijlage 1.

3 Resultaten

3.1 Eigendomsverdeling in Twente

Op basis van de analyses van het kadastrale bestand met de in hoofdstuk 2 genoemde criteria, is berekend dat in Twente 21847,33 ha bos aanwezig is. Hiervan is 1139,45 ha in bezit van boseigenaren die minder dan 0,5 ha bos bezitten. Verder is van 398,56 ha bos (2%) geen informatie over het eigendom aanwezig in het kadasterbestand. Over de resterende 20309,37 ha bos kunnen we op basis van de kadastragegevens analyses doen. De verdeling van het bosareaal over verschillende eigendoms categorieën is gegeven in Tabel 1.

De enquête heeft betrekking op een bosoppervlakte van 16073,41 ha, dat is de totale bosoppervlakte in Twente van eigenaren met meer dan 0,5 ha, minus de grote terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten). Alle resultaten in de volgende paragrafen zullen worden doorberekend naar aandelen in aantallen en oppervlakten voor dit gebied, hier steeds aangeduid met de term "totale Twentse bos in de steekproef" (afgekort TTBO).

Tabel 1

Verdeling van bosoppervlakte in Twente over verschillende eigendoms categorieën en aantallen eigenaren per eigendoms categorie van alle eigenaren in bezit van 0,5 ha of meer bos.

Eigendoms categorie	Oppervlakte (ha)	Aandeel	Aantal eigenaren
Overheid	313,75	1,5%	7
Provincies	212,72	1,0%	1
Gemeenten	1309,15	6,4%	15
Staatsbosbeheer	2956,77	14,6%	1
Overige publiek	464,47	2,3%	9
Natuurmonumenten	1279,14	6,3	1
Overig NB-Organisaties	300,82	1,5%	1
Bedrijf	2437,41	12,0%	208
Overig particulier georganiseerd	3138,35	15,5%	110
PrivePersoon	7896,74	38,9%	2851
totaal	20309,32		3204

Tabel 2 geeft de verdeling van bosbezit in Twente. Binnen de regio blijkt het aantal boseigenaren met een bos kleiner dan 5 ha ongeveer 8 keer groter dan het aantal boseigenaren met een groter bos (>5 ha). De boseigenaren met minder dan 5 ha bezitten samen 19,7% van het Twentse bosareaal.

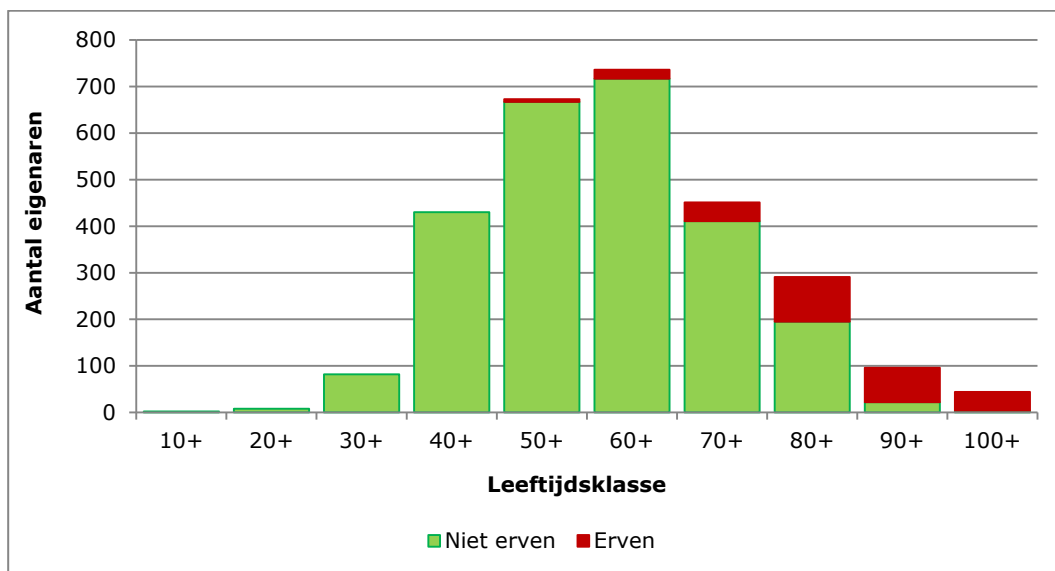
Tabel 2

Frequentieverdeling voor oppervlakte bos in Twente per boseigenaar en aantallen eigenaren over oppervlakteklassen voor verschillende eigendoms categorieën. Oppervlakteklasse is gebaseerd op het bezit van een eigenaar in heel Nederland. De oppervlakte per klasse per eigenaar betreft het bezit in Twente.

Eigendoms categorie	Oppervlakte					totaal	Aantallen					Totaal
	0,5-1ha	1-5ha	5-10ha	10-50ha	>50ha		0,5-1ha	1-5ha	5-10ha	10-50ha	>50ha	
Overheid	0,0	0,0	0,0	0,1	313,6	313,8	0	1	0	1	5	7
Provincies	0,0	0,0	0,0	0,0	212,7	212,7					1	1
Gemeenten	0,0	0,0	0,0	201,4	1107,7	1309,2	0	0	0	5	10	15
Staatsbosbeheer					2956,8	2956,8					1	1
Overige publiek	0,0	2,4	6,2	27,0	428,9	464,5	0	1	1	2	5	9
NB-Organisaties					1579,9	1580,0					2	2
Bedrijf	32,5	189,5	124,1	467,4	1623,9	2437,4	50	88	24	29	17	208
Overig particuliere org.	19,1	77,0	63,7	327,9	2650,7	3138,3	28	39	10	15	18	110
Privé Persoon	883,3	2799,6	1091,0	1268,7	1854,1	7896,7	1247	1365	163	65	11	2851
Totaal	934,9	3068,5	1286,0	2292,5	12727,4	20309,3	1325	1494	198	117	70	3204

Leeftijd

Figuur 2 geeft de leeftijdsverdeling van alle privépersonen met bosbezit in Twente weer. Van 335 privépersonen (11%) is geen geboortedatum bekend. Deze groep is niet in Figuur 2 opgenomen. Verder is geen detailinformatie bekend over de erven van overleden boseigenaren. Het gaat in Twente om een groep van 282 boseigendommen (10%). De geboortedatum in het kadasterbestand hoort in deze gevallen nog bij de overleden boseigenaar. Deze datum is in de figuur opgenomen, maar ter onderscheiding rood ingekleurd. Verreweg de grootste groep boseigenaren is tussen de 50 en 70 jaar oud.

Figuur 2 Leeftijdsverdeling van boseigenaren in Twente (bron: Kadaster).

Afstand tot bos

De meeste eigenaren wonen in Twente (Tabel 3). Slechts 10% woont buiten Overijssel. Van bijna 1% zijn geen adresgegevens bekend. De adresgegevens van de erven zijn vaak nog van de overleden eigenaar. Van de 282 aangeschreven erven kwamen 30 enquêtes als onbestelbaar retour en werden er 24 ingevuld.

Tabel 3

Verdeling van woongebied van de particuliere boseigenaren.

Woonachtig	Aantal	%
Twente	2518	88,3%
Rest v Overijssel	56	2,0%
Overig Nederland	218	7,6%
buitenland	38	1,3%
Adres onbekend	21	0,8%
Totaal	2851	

Voor de meeste eigenaren is de afstand tussen hun woonadres en hun dichtstbijzijnde bos in Twente minder dan 5 km (76%). Onder privépersonen is dit percentage nog hoger (79%). Nog eens 12% (privépersonen 11%) woont tussen de 5 en de 25 km van hun dichtstbijzijnde bos. Bedrijven en overige georganiseerde particulieren hebben een grotere afstand tot hun dichtstbijzijnde bos: 53% heeft het vestigingsadres binnen 5 km van hun dichtstbijzijnde bos, terwijl 30% verder dan 25 km van hun dichtstbijzijnde bos af gevestigd is. Voor een deel hiervan kan de reden zijn dat het vestigingsadres een hoofdkantoor is of dat het om investeringen of nalatenschappen gaat.

Eigenaren met meer bos wonen of zijn gevestigd op een grotere afstand van hun dichtstbijzijnde bos in Twente dan eigenaren met weinig bos. Van de privé-eigenaren met minder dan 5 ha woont 79% binnen 5 km van hun dichtstbijzijnde bos en slechts 10% moet verder dan 25 km reizen, terwijl van de privé-eigenaren met meer dan 10 ha bos 68% binnen 5 km en 22% verder dan 25 km van hun dichtstbijzijnde bos woont.

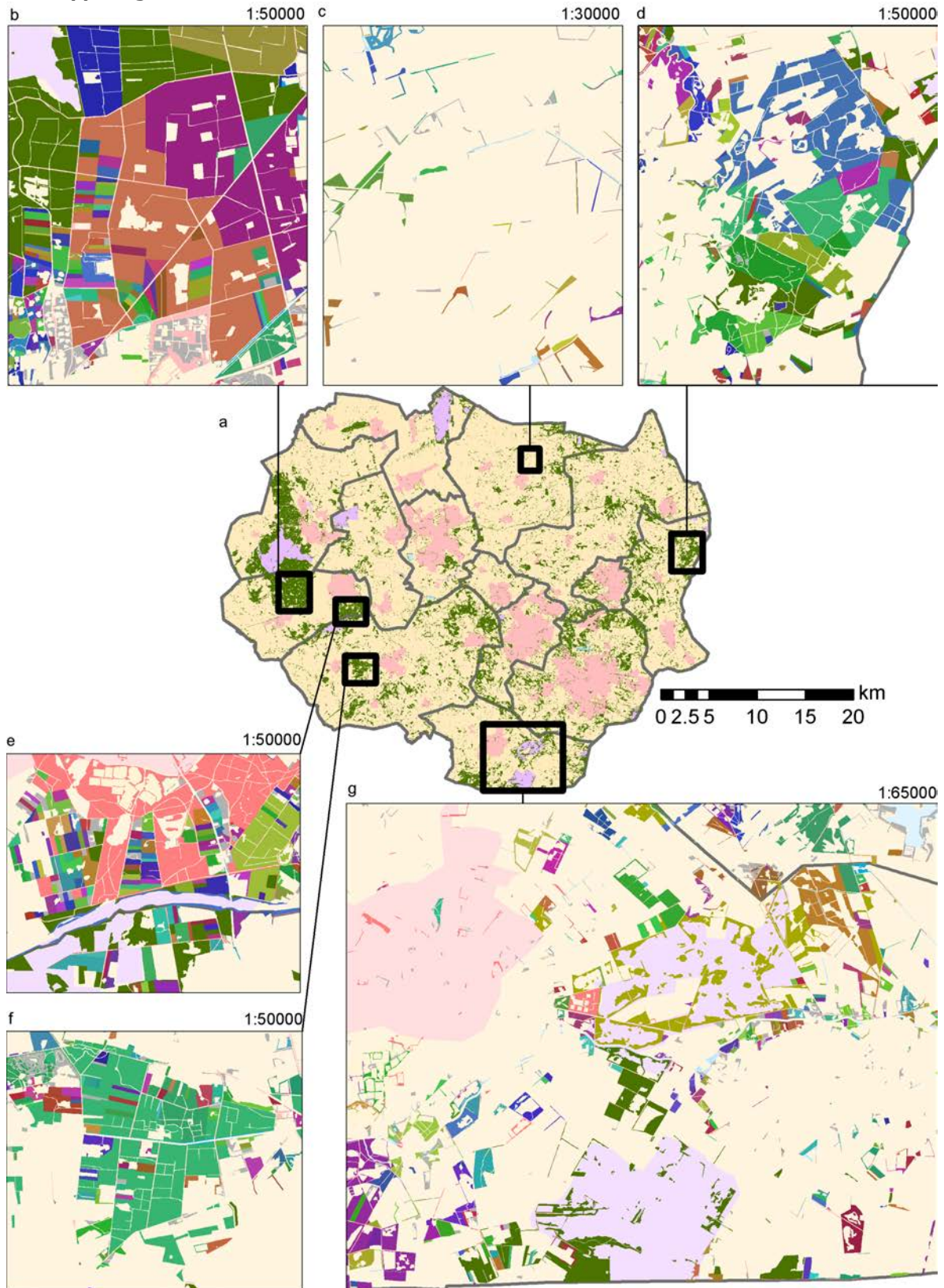
Voor bedrijven en overige particulier georganiseerden is dit effect nog groter. Van de eigendommen met minder dan 5 ha ligt 60% binnen 5 km van de vestigingsplaats en 22% en 24% (bedrijven respectievelijk overig georganiseerd) verder dan 25 km van de vestigingsplaats. Van eigendommen groter dan 10 ha ligt bij bedrijven 54% binnen 5 km, en bij overige particulier georganiseerden 15% binnen 5 km, terwijl 39%, respectievelijk 58% verder dan 25km van het dichtstbijzijnde Twentse bos is gevestigd. Hierbij speelt dat met name voor grotere eigendommen de eigenaren ook bos buiten Twente in bezit hebben en daarmee mogelijk buiten Twente een kleinere afstand tot hun eigendom hebben.

Tabel 4

Verdeling van eigendommen per eigendoms categorie en grootteklasse over de afstand tussen vestigingsplaats en bosbezit.

	Eigendoms-grootte	tot 5 km	tot 25 km	> 25 km
Privépersoon				
	0.5-1ha	78%	13%	10%
	1-5ha	80%	11%	9%
	5-10ha	79%	4%	17%
	10-50ha	69%	11%	20%
	>50ha	64%	0%	36%
Bedrijf				
	0.5-1ha	56%	28%	16%
	1-5ha	63%	13%	25%
	5-10ha	54%	13%	33%
	10-50ha	62%	3%	34%
	>50ha	41%	12%	47%
Overig				
	0.5-1ha	52%	24%	24%
	1-5ha	64%	13%	23%
	5-10ha	44%	0%	56%
	10-50ha	19%	6%	75%
	>50ha	12%	47%	41%
Totaal Privé				
	0.5-1ha	76%	13%	10%
	1-5ha	79%	11%	11%
	5-10ha	74%	5%	21%
	10-50ha	60%	8%	32%
	>50ha	36%	22%	42%

Versnippering

Figuur 3 Beelden van versnippering van boseigendom in Twente. Het bos gebied in Twente (als Figuur 1). In de uitsneden b-g is elke eigenaar een eigen kleur toebedeeld (door het grote aantal eigenaren kunnen verschillende eigenaren dezelfde of vergelijkbare kleuren hebben). Van grijze bospercelen is de eigenaar niet bekend of bezit de eigenaar minder dan een halve hectare bos.

Figuur 3 geeft voorbeelden van de mate van versnippering van het bos en bosbezit in Twente (a). De uitsneden laten karakteristieke verdelingen van eigendom in bospercelen zien:

- b. de zuidrand van de Holterberg: een aantal aaneengesloten stukken van grotere eigenaren (particulieren, Natuurmonumenten (leergroen) en Staatsbosbeheer (donkergroen), met daartussen bospercelen van kleine eigenaren.
- c. eigendom van singels en landschapselementen in het buitengebied.
- d. Oost-Twente: een aantal grotere landgoederen met hier en daar een perceel van een kleinere eigenaar.
- e. Rijssen-zuid: groot aaneengesloten boscomplex van de gemeente (roze) met daartussen aaneengesloten, maar sterk versnipperd eigendom van het bos.
- f. Markelo: aaneengesloten boscomplex van één particuliere eigenaar met her en der een perceel van een kleine particuliere eigenaar.
- g. het Buurserzand: een combinatie van versnipperde boscomplexen rondom heide en veengebied in eigendom van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer met daaromheen kleinere boscomplexen en laan en landschapselementen met meer en minder versnipperd eigendom.

3.2 Enquête

De respons op de InToHout-enquête bedraagt 492 (16%). Daarnaast hebben we nog eens 13 enquêteformulieren uit eerder uitgevoerde studentenonderzoeken gebruikt. Met deze 13 respondenten komt het totaal op 505.

Bij analyses blijkt dat een aantal eigenaren een groter bosoppervlak opgeeft dan op basis van de Kadastergegevens is bepaald. Een aantal boseigenaren vult de enquête in namens mede-eigenaren, echtgenoten of andere relaties die in het kadasterbestand apart worden vermeld. Soms gaat het over 2 verschillende bedrijven of landgoederen die door 1 persoon tegelijk worden behandeld. De 492 enquêtes vertegenwoordigen daarmee een grotere groep boseigenaren. We schatten dat dit aantal binnen de responsgroep kan oplopen tot 40-50 eigenaren.

3.2.1 Oppervlakte bos

Tabel 5

Aantallen boseigenaren en totaal bosoppervlakte per bezitsgrootteklasse voor 505 respondenten.

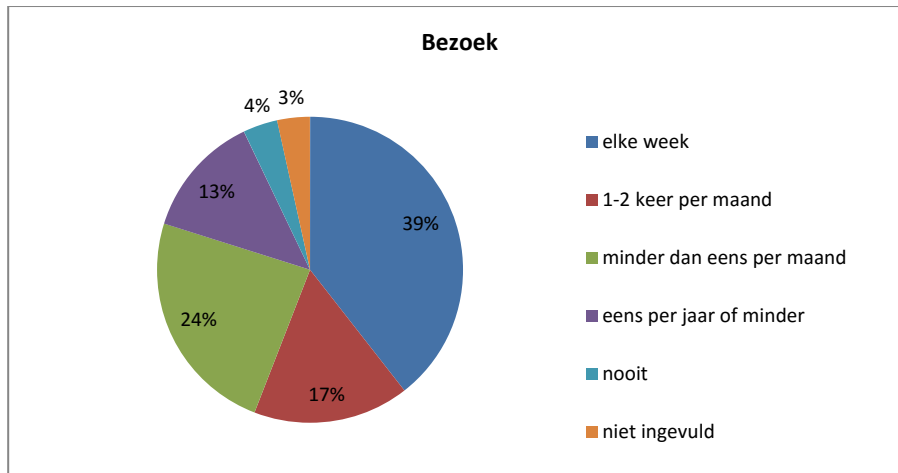
Bezits-grootte	Aantallen				Oppervlakte			
	Steek-proef	% in steek-proef	respons	% in responsgroep	Opp in steek-proef	% in steekproef	Opper vlakte in respons-groep	% in responsgroep
0,5-1 ha	1325	41,4%	210	41,6%	934,9	5,8%	153,0	6,5%
1-5 ha	1494	46,6%	236	46,7%	3068,5	19,1%	509,0	21,7%
5-10ha	198	6,2%	23	4,6%	1286,0	8,0%	146,4	6,3%
10-50 ha	117	3,7%	27	5,3%	2292,5	14,3%	606,6	25,9%
>50 ha	68	2,2%	9	1,8%	8491,5	52,8%	926,4	39,6%
Totaal	3204	100%	505	100%	16073,3	100%	2341,4	100%

Tabel 5 geeft de verdeling aan van het aantal boseigenaren en bijbehorende oppervlakte bosbezit in Twente (steekproef) en in de enquêtes (responsgroep) over bezitsgrootteklassen. De verdelingen van de aantallen eigenaren over de oppervlakteklassen zijn voor de kleiner bosbezitsklassen vergelijkbaar voor de steekproef en de responsgroep. In oppervlakte uitgedrukt is de verdeling over de klassen bezitsgrootte minder gelijk verdeeld. De bezitsgrootte tussen 10 en 50 ha is in de responsgroep oververtegenwoordigd; voor de kleinste bezittingen is het aandeel in de responsgroep ook wat hoger. De grootste bosbezitters (> 50 ha bezit) zijn wat ondervertegenwoordigd. De 492 boseigenaren van de InToHout-enquête bezitten samen 1934,50 ha, tegen 2341,4 ha voor de 505 respondenten samen.

3.2.2 De boseigenaar

Van de 492 eigenaren hebben er 23 een opleiding in de groene sector genoten. Hiervan zijn er 8 met een hbo-opleiding (Bosbouw of Tuinbouw). Van 39 eigendommen heeft de beheerder een opleiding op het gebied van bosbouw gevolgd. Tussen beide groepen bestaat overlap wanneer de eigenaar tevens de beheerder is.

Bijna 40% van de eigenaren komt ten minste één keer in de week in zijn/haar bos en 17% minstens een keer in de maand (Figuur 4).

Figuur 4 Frequentie van bezoek aan eigen bos.

475 van de 505 eigenaren hebben aangegeven hoe lang het bos al in hun bezit is. Gemiddeld is het bos 62 jaar in bezit van dezelfde eigenaar, de mediaan ligt bij 20 jaar. Het hoge gemiddelde is het gevolg van 13 respondenten die de duur van het eigendom voor de familie hebben opgegeven ('generaties', sinds de middeleeuwen of gewoon tientallen of honderden jaren). Er zullen ook eigenaren zijn van oud familiebezit die alleen het aantal jaren dat zij de eigenaar zijn hebben aangegeven.

Tabel 6 geeft weer hoe de boseigenaren in bezit zijn gekomen van hun bos. De verwachting was dat de versnippering van het bosbezit een direct gevolg zou kunnen zijn van opdeling van familiebezit. Overerving, geheel of gedeeltelijk, is echter voor 'maar' 40% van de eigenaren de reden van het bezit. Van deze eigenaren zijn er enkele tientallen die naast het erfdeel ook zelf nog wat bos hebben aangekocht. Bos dat via overerving in bezit is gekomen, is gemiddeld ruim twee keer zo groot als bos dat is aangekocht. Bij koop gaat het dus meestal om kleinere bosjes. In oppervlakte beslaat het areaal dat is overgeërfd 49–59% van het Twentse bosoppervlak, terwijl 31–46% van het bos door aankoop in eigendom is gekomen. De ranges zijn breed, omdat een aantal eigenaren op meerdere manieren in bezit van het bos is gekomen en de aandelen niet altijd goed zijn aangegeven.

Bijna de helft van de boseigenaren is door aankoop in het bezit van het hele bos gekomen. Hiervan zal een deel afkomstig zijn uit erfenissen die worden doorverkocht, maar onbekend is hoe groot dat aandeel is.

Tabel 6

Wijze van totstandkoming van het bosbezit.

Hoe in bezit gekomen	Aantal	Oppervlakte	Gemiddelde oppervlakte
Overerving	161	1146,00	7,12
Gekocht	239	719,41	3,01
Schenking	28	54,12	1,93
Bebossing landbouwgrond	7	6,93	0,99
Anders	7	10,67	1,52
Overerving en gekocht	34	225,06	6,62
Overerving en schenking	4	4,32	1,08
Gekocht en bebossing	5	137,43	27,49
Gekocht en schenking	3	3,25	1,08
Schenking en bebossing	2	1,97	0,98
Ruilverkaveling	8	9,96	1,24
Bedrijfsovername	5	8,51	1,70
Niet ingevuld	2	13,73	6,87
	505	2341,37	

Van de 505 ondervraagde boseigenaren hebben er 460 de vraag beantwoord of ze al konden voorzien wat er binnen 1 à 2 decennia met hun bos zou gebeuren. De helft (52%) antwoordt dat het bezit onverdeeld binnen de familie zal worden overgedragen. Opdeling in de familie zal maar sporadisch plaatsvinden (4%). Verkoop als geheel of in delen is voor 16% het vooruitzicht. 38 eigenaren (8%) denken dat het gewoon in hun bezit zal blijven en 80 (17%) kunnen het nog niet voorzien of hebben er niet over nagedacht.

De eigenaren konden zichzelf karakteriseren aan de hand van 5 stellingen waarvan ze er een mochten aankruisen (voor stellingen zie Bijlage 1, vraag 14). De scores zijn weergegeven in Tabel 7 met de corresponderende oppervlaktes in de enquête en omgerekend naar Twente. De meeste eigenaren zien zichzelf als hobbyeigenaar. Deze eigenaren hebben gemiddeld het kleinste bos, maar omgerekend naar Twente valt bijna 40% van het bos in bezit van kleine en particuliere eigenaren binnen deze categorie. Het bosareaal dat actief beheerd wordt of waarvan het beheer is uitbesteed aan een professionele bosbeheerder, beslaat nog geen 20% van het Twentse bos. De passieve eigenaar die niets doet en het beheer ook niet heeft uitbesteed, bezit ruim een kwart van het Twentse bos (buiten de grote terreinbeherende organisaties) en bezit gemiddeld toch een bos van 5 ha.

Tabel 7

Scores en bijbehorende oppervlaktes van boseigenaren op stellingen over het karakter van de boseigenaar.

Karakter	Aantal	Opp.	Gem opp.	Opp. Twente	% TTBO
Actief, betrokken, ervaren, neemt zelf beslissingen	49	235,14	4,8	1953,7	12,2%
Betrokken, neemt beslissingen met gediplomeerd bosbeheerder	46	145,38	3,2	1207,9	7,5%
Hobbyeigenaar, geen ervaring, zelf beslissen	253	760,97	3,0	6322,8	39,3%
Passief, maar beheer uitbesteed	23	72,11	3,1	599,1	3,7%
Passief, geen beheer	102	544,7	5,3	4525,8	28,2%
Niet ingevuld	19	176,19	9,3	1463,9	9,1%
Totaal	492	1934,49		16073,3	

3.2.3 Subsidies

De boseigenaren is gevraagd of ze gebruikmaken van subsidieregelingen en zo ja, welke (Tabel 8). Het aantal boseigenaren dat van een of andere regeling gebruikmaakt, is maar klein. De regelingen die genoemd worden, variëren. Het meest genoemd wordt de regeling GroenBlauwe diensten van de provincie Overijssel, gericht op het beheer van landschapselementen in het agrarisch landschap. Voor deze regelingen konden langlopende contracten worden afgesloten, maar de regeling is aan het einde van 2015 gesloten en er is nog niet voorzien in opvolging ervan.

Er wordt maar weinig gebruikgemaakt van overheidssubsidies. De redenen om geen gebruik te maken van subsidies zijn divers (Tabel 9). Veel boseigenaren weten niet welke regelingen er zijn (63%) en/of ze er wel voor in aanmerking komen (46%). Een kleine groep heeft wel subsidie aangevraagd, maar niet gekregen of de subsidie is inmiddels stopgezet. Tot slot is er nog een groep eigenaren die het te veel rompslomp vinden om een subsidie aan te vragen en denken dat het toch te weinig oplevert of te veel beperkingen met zich meebrengt.

Dat er zo weinig gebruik wordt gemaakt van regelingen is op zich niet verwonderlijk gezien de grootte van het bosbezit. Het geeft wel aan dat de kleine eigenaren moeilijk via subsidieregelingen te beïnvloeden zijn.

De eigenaren die geen subsidie aanvragen, bezitten samen 1587,75 ha bos, 67% van de responsgroep. Over 626,09 ha wordt wel subsidie aangevraagd (Tabel 8). Omgerekend naar TTBO is dat 4298 ha. De blanco antwoorden vertegenwoordigen 127,57 ha.

Tabel 8

Subsidieaanvragen door boseigenaren.

Wel of geen subsidie	Aantal	Zo ja, welke regeling	Aantal	Oppervlakte
Ja	92	Groenblauwe diensten	35	69,60
Nee	398	SNL	18	208,76
Blank	15	PSAN (tot 2015)	3	3,30
Totaal	505	Overig of onduidelijk	14	103,59
		Niet ingevuld	22	240,83
Totaal	505	Totaal	92	626,08

Tabel 9

Redenen om geen subsidie aan te vragen (N=398).

Redenen	Aantal
Ik weet niet welke regelingen er zijn	115
Ik weet niet of ik in aanmerking kom	47
Combinatie van niet weten welke regelingen en ik weet niet of ik in aanmerking kom	136
Ik vind het te veel rompslomp	15
Ik vind er te veel beperking aanzitten	18
Het levert te weinig op	20
Wel geprobeerd, ik kom niet in aanmerking	13
Geen belangstelling	8
Er is geen subsidie (meer)	4
Anders	6
Niet ingevuld	16

3.2.4 Beheer

Beheerplan

Van de 492 eigenaren hebben er 62 een beheerplan laten opstellen, al doen 11 eigenaren er niets mee. Van 39 plannen is het jaar van opstellen opgegeven, deze zijn in 2005 of later opgesteld. 398 eigenaren hebben geen beheerplan. Van deze bouseigenaren vindt 65% het niet relevant. Uit antwoorden op andere vragen kunnen we afleiden dat dit is omdat de eigenaar zijn/haar bos te klein vindt om er een beheerplan voor op te stellen of omdat ze het als hobby hebben en daarin vooral zelf willen bepalen wanneer er iets moet gebeuren. Van deze eigenaren heeft ook 90% een bos dat minder dan 5 ha groot is en 5% heeft tussen de 5 en 10 ha. Opvallend is één grotere bouseigenaar met meer dan 250 ha bos, die geen beheerplan heeft, maar wel aangeeft te willen oogsten en vraagt hoe het bos rendabeler gemaakt kan worden.

Bijna 12% heeft geen zin of tijd om te regelen dat er een beheerplan komt en 6% vindt het te duur om er een te laten opstellen. De resterende 17% geeft verschillende redenen aan: 'nog nooit van gehoord', 'niet over nagedacht', 'weet niet hoe dit aan te pakken'.

Beheer

Het ontbreken van een beheerplan zegt niets over het al dan niet uitvoeren van beheermaatregelen. Op de vraag of ze beheer in het bos uitvoeren, zeggen 170 van de 492 eigenaren niet te beheren (35%; samen 672,96 ha bos) (Figuur 5). De belangrijkste reden hiervoor is dat het bos geen prioriteit heeft in de bedrijfsvoering of vrijetijdsbesteding (38% van deze eigenaren, met samen 144 ha), gevolgd door de keuze om de natuur haar gang te laten gaan (27%, samen 72 ha). 16% zegt dat de houtproductie te weinig opbrengt en heeft daarom gekozen voor een nietsdoenbeheer (344,8 ha). 18% heeft er geen verstand van (110 ha). 1% vulde geen reden in.

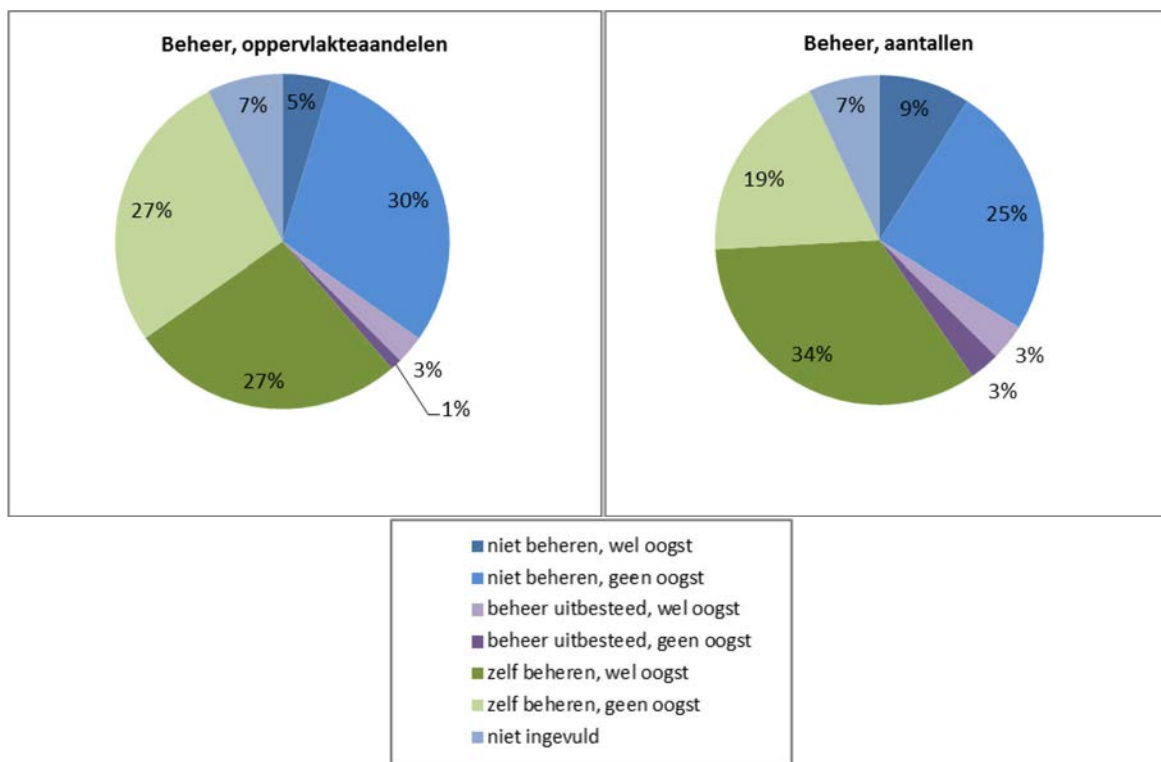
28 eigenaren (16% van de niet-beherende eigenaren) oogst wel en ziet dat dus niet als een vorm van beheer. Van hen noemt een aantal specifiek het oogsten van brandhout voor eigen gebruik. 17 eigenaren oogsten incidenteel, bijvoorbeeld na stormschade. Van de 170 niet-beherende bouseigenaren oogsten er 125 niet. Samen bezitten zij 582,7 ha bos (30% van het areaal van de 492 InToHout-respondenten). Hiervan zeggen 36 eigenaren bewust voor een natuurdoelstelling te kiezen (samen 55,8 ha bos, omgerekend naar het TTBO is dat 464 ha). In dit bos zal geen houtmobilisatie kunnen plaatsvinden.

33 bouseigenaren van de 492 (= 6,7%) hebben het beheer uitbesteed, waarvan 31 hebben aangegeven aan wie: de bosgroep (32%), 48% divers. Hieronder vallen onder andere enkele bosbouwbedrijven, 'professionele zagers' dan wel houtzagerijen, aannemers of buurmannen die in de sector werkzaam zijn.

Slechts een enkeling wendt zich tot een rentmeesterskantoor of een ingenieursbureau. Op zich is dat ook wel verklaarbaar als de oppervlakte van het eigendom in aanmerking wordt genomen. Toch is het wel opvallend dat van alle respondenten (492) maar 7% zich wendt tot professionele beheerders. Het totale areaal van deze 33 bedraagt 74,88 ha. Bij 18 van deze eigenaren, samen 53,77 ha, wordt geoogst.

De grootste groep bouseigenaren (53%) beheert zelf het bos. 171 eigenaren, dat is 65% van de zelf-beheerders, oogst incidenteel of regelmatig. Ruim een derde (95 eigenaren) oogst dus niet, maar beheert naar eigen zeggen wel. Voor een grote meerderheid (77 uit 95) van deze groep is de bosbouwkundige staat van het bos een reden om (nog) niet te oogsten, vaak gecombineerd met het argument dat oogsten niet rendabel is. Voor 61 van deze 95 eigenaren zijn de inkomsten uit het bos niet belangrijk en voor 59 eigenaren is de toekenning van een andere functie van het bos reden om niet de oogsten (bv. natuurdoelstelling).

Waaruit het beheer bestaat in bossen die niet worden geoogst, is uit de enquête niet duidelijk geworden. 7% van de eigenaren heeft de vraag niet ingevuld. Zij vertegenwoordigen samen ook 7% van het bosoppervlakte van TTBO (Figuur 5).

Figuur 5 Aandelen in aantallen eigenaren (links) en oppervlakteaandelen (rechts) van beheersvormen.

3.2.5 Oogst

Op de vraag of ze in hun bos oogsten, antwoorden 207 boseigenaren met 'ja' (samen 608,71 ha) en 272 met 'nee', 11 eigenaren hebben de vraag niet ingevuld. Van de eigenaren die 'nee' hebben ingevuld, geven er 33 bij andere vragen wel aan incidenteel te oogsten, bv. na stormschade of als eenmalige dunning of 'opschoonactie'. Verder wordt in deze laatste groep incidenteel oogsten van dode bomen of brandhout voor eigen gebruik genoemd. Deze 33 bezitten samen 60,23 ha. Het komt er dus op neer dat er 240 eigenaren zijn die (weleens) oogsten.

In 252 bossen (dit is 51% van de steekproef) wordt helemaal niet geoogst. Deze eigenaren bezitten samen 1265,56 ha, tegen 668,94 ha van de wel oogstende boseigenaren. Als we ervan uitgaan dat deze steekproef representatief is voor alle particuliere en kleine boseigenaren en bos in Twente, betekent dit dat in 65% van het TTBO (in eigendom kleine particuliere en publieke eigenaren) niet wordt geoogst. Dit gaat dan om een oppervlakte van 10516,1 ha (totaal bosoppervlakte van TTBO bedraagt 16073.41 ha).

Eigenaren die oogsten

De 240 respondenten die hebben aangegeven regulier of incidenteel te oogsten, hebben een aantal stellingen voorgelegd gekregen over de redenen om te oogsten. Hiervan hebben 13 eigenaren geen van de stellingen ingevuld. 36 andere eigenaren gaven alleen aan met welke stellingen ze het wel eens waren (Tabel 10).

De oogstende boseigenaren zijn het meest eens met de stelling dat ze oogsten om een aantrekkelijk landschap te creëren, al werd deze stelling maar door 80% van de oogsters ingevuld. Hiervan scoort 91% 'eens' of 'beetje mee eens'. Ook hoog scoort de stelling dat wordt geoogst om de groei van het bos bosbouwkundig gezien optimaal te houden (85% van hen die deze stelling beantwoordde). Bestrijding van Amerikaanse eik of vogelkers is een derde belangrijke reden om te oogsten (71%).

100 boseigenaren vinden inkomsten uit bos min of meer belangrijk, dat is 42% van alle oogsters. Voor 30% zijn inkomsten niet belangrijk, terwijl 28% de vraag niet invulde of geen mening had. Waarschijnlijk vindt deze laatste groep inkomsten dus niet direct belangrijk.

Over redenen als 'bijdrage aan de groene economie', 'omvorming naar ander bostype' en voor 'onderhoud langs paden' waren de meningen meer verdeeld, al scoorden deze redenen net iets vaker 'eens' dan 'niet mee eens'.

43 boseigenaren oogsten brandhout, voornamelijk voor eigen gebruik. Een enkeling geeft aan ook takken voor het lokale paasvuur te leveren.

Metingen aan de voorraad en bijgroei wordt door 20 boseigenaren (8%) die oogsten, gedaan. De helft doet dit structureel.

Tabel 10

Stellingen over argumenten om te oogsten.

Waarom wel oogst								
	Inkomsten nodig	Groei optimaal	Duurzame economie	Aantrekkelijk landschap	Ander bostype/natuurwaard	Ander landgebruik	Onderhoud paden	Bestrijding exoten
Ingevuld door oogsters	194	207	190	199	185	181	191	203
Mee eens	48	132	57	119	44	2	69	102
Beetje mee eens	52	44	53	63	54	7	41	43
Beetje oneens	16	13	27	5	26	13	21	11
Oneens	57	8	22	3	38	132	42	31
Geen mening	21	10	31	9	23	27	18	16
Niet ingevuld	46	33	50	41	55	59	49	37

Tabel 11

Stellingen over redenen om meer te gaan oogsten.

Wanneer meer oogst													
	Finc verslechteren	Houtprijs beter	Subsidies minder	Oogstsubsidie	Duurzame ec	Schade	Bb gorei	Bosbeeld	Omvorming natuurw	Ander landgebruik	Onderhoud paden	Bestrijding ex	Geen redenen
Ingevuld door oogsters	190	189	184	191	189	200	200	197	187	181	191	194	150
Mee eens	22	30	9	56	39	131	110	101	44	18	59	89	67
Beetje mee eens	28	26	12	43	50	43	57	48	40	20	49	41	17
Beetje oneens	19	26	22	16	28	5	5	15	28	26	14	8	12
Oneens	84	74	85	45	37	11	14	14	47	77	35	34	20
Geen mening	37	33	56	31	35	10	14	19	28	40	34	22	34
Niet ingevuld	50	51	56	49	51	40	40	43	53	59	49	46	90

De oogstgroep kreeg vervolgens stellingen met betrekking tot argumenten om meer te gaan oogsten (Tabel 11). Hiervan vulden 15 boseigenaren geen enkele stelling in.

Schade na storm, brand of insectenplagen is de belangrijkste reden om (tijdelijk) meer te oogsten, gevolgd door behoud van bosbeeld en bosbouwkundige groei.

Financiële argumenten zijn slechts ten dele redenen om meer te gaan oogsten, 26% van de oogstende eigenaren die de vraag invulde (97,1 ha: 14,5% van het bosoppervlak waar al geogst wordt) zal meer oogsten als de financiële situatie verslechtert. Een betere houtprijs trekt 30% van de eigenaren (met 129,84 ha: 19,4%) over de streep. Het verminderen van bestaande subsidies heeft nog minder

effect. Een in te stellen subsidieregeling om oogst te stimuleren, is een reden om meer te oogsten voor 52% van de respondenten die de vraag wel invulde en voor 41% van alle oogstende eigenaren. Deze 99 eigenaren bezitten samen 222,45 ha bos, dat is 33% van het bos waarin wordt geoogst. Omdat deze stellingen door 75–80% van alle oogstende boseigenaren zijn beantwoord, zullen de werkelijke effecten van deze situaties wel anders zijn. De mensen die niets invulden, zijn het waarschijnlijk niet met de stelling eens of hebben er geen mening over. Van deze laatste groep zal een deel bij invoering van de voorgestelde maatregelen wel meer gaan oogsten. Bestrijding van exoten is voor 67% van de eigenaren die de stelling beantwoordde een reden om meer te oogsten. Omvorming naar een andere bostype of zelfs naar een ander landgebruiksvorm uit biodiversiteitsaspecten of natuurbehoud, speelt onder de boseigenaren maar weinig.

Bij de stelling 'er zijn geen redenen om meer te oogsten' gaven slechts 150 eigenaren een mening. Van de 90 die niets invulden, hadden er 75 al een andere reden aangegeven. Veel van de eigenaren die het eens waren met deze stelling, scoorden ook positief op andere stellingen. Dit kan worden geïnterpreteerd dat ze op dit moment geen reden zien om meer te oogsten, tenzij zich een van de andere situaties geschetst in de stellingen waar ze het mee eens zijn, voordoet. Er zijn maar 10 eigenaren die geen enkele reden hebben om meer te oogsten.

Strategieën

Aan de eigenaren die hebben aangegeven te oogsten, is de vraag gesteld aan te kruisen welke strategieën hen zouden kunnen motiveren meer te gaan oogsten. Zij mochten meerdere mogelijkheden aankruisen, wat ook door velen werd gedaan. Subsidie op oogstwerkzaamheden en op herplant wordt het meest genoemd (Tabel 12). Voorlichting over de noodzaak om meer te oogsten in het bos en over de staat van het eigen bos en het krijgen van adviezen hoe het bos geschikt gemaakt kan worden voor houtoogst, scoort bij ongeveer een derde van alle respondenten die de vraag invulde. Opvallend is dat het opzetten van coöperaties maar door 10% als een werkende strategie wordt gezien. Voor de meeste boseigenaren zijn er strategieën denkbaar, slecht 8% geeft aan dat er geen werkende strategie is; zij zijn niet over te halen meer te gaan oogsten.

Tabel 12

Strategieën om te motiveren tot meer oogst (ook onder de respondenten die niet oogsten hebben er 28 strategieën gescoord).

	193 Oogsters		28 Niet-oogsters	
	N keer genoemd	%	N keer genoemd	%
Voorlichting over noodzaak van oogst	56	29	8	28,6
Voorlichting en advies over staat bos	62	32,1	13	46,4
Opzetten coöperaties	20	10,4	2	7,1
Subsidie verbetering infrastructuur	49	25,4	11	39,3
Subsidie op oogst	87	45,1	14	50,0
Subsidie op herplant	74	38,3	17	60,7
Vrijstelling of ontheffing	25	13	2	7,1
Geen werkende strategieën	16	8,29	1	3,6
Anders	6	3,11	4	14,3

Hoewel de vraag naar motiverende strategieën in principe alleen was bestemd voor eigenaren die oogsten, hebben toch 28 niet-oogstende eigenaren mogelijke werkzame strategieën aangekruist. Hoewel dit maar 11% betreft van alle niet-oogstende respondenten, geven deze antwoorden inzichten in hoe een deel van de niet-oogstende eigenaren te motiveren zijn. Subsidie op herplant en oogstwerkzaamheden scoort hier nog beter dan onder de oogstende eigenaren en ook voorlichting en advies over de staat van hun bos, zou deze niet-oogsters kunnen doen besluiten over te gaan op oogst.

Toepassingen sortimenten

We hebben de oogstende boseigenaren gevraagd aan te geven hoeveel m³ hout ze gemiddeld per jaar en per ha oogsten, verdeeld over 4 sortimenten: rondhout, brandhout, chips, tak- en tophout. De vraag is voor veel eigenaren lastig te beantwoorden. Soms wordt alleen het type sortiment aangekruist, soms worden wel getallen gegeven, maar die lijken gezien de gevraagde eenheden niet te passen. 256 van 492 boseigenaren hebben een of meerdere sortimenten aangekruist. Rondhout is op enig moment geoogst door 46 boseigenaren in zeer uiteenlopende hoeveelheden. Voor een enkeling uit deze groep is dit al langer dan 15 jaar geleden of was de oogst eenmalig. Iets meer dan de helft van de 55 eigenaren oogst met enige regelmaat tak- en tophout. Slechts 38% van de 55 heeft de volgende oogst al ingepland.

142 boseigenaren geven aan brandhout te oogsten, maar zijn daarbij vaak niet expliciet over de hoeveelheid en over wie het verstoekt.

41 boseigenaren noemen brandhout en soms rondhout voor eigen gebruik. Soms wordt geleverd aan een lokaal paasvuur. 7 eigenaren hiervan zeggen verder niet te oogsten. Slechts 16 boseigenaren leveren chips.

Tak- en tophout

De boseigenaren die in hun bos oogsten, is gevraagd of ze ook het tak- en tophout oogsten. Tabel 13 laat zien dat het oogsten van tak- en tophout nog lang niet gangbaar is, maar met 65% die aangeeft het weleens geoogst te hebben, wordt er toch vaker tak- en tophout geoogst dan van tevoren werd verwacht.

Tabel 13

Aantallen boseigenaren die wel, geen of incidenteel tak- en tophout oogsten (alleen voor boseigenaren die aangaven te oogsten).

Antwoord	Aantal
Ingevuld	219
Nooit	75
Incidenteel	90
Regelmatig	40
Altijd	14
Blanco	21

Niet-oogsters

Waarom niet oogsten

De 252 boseigenaren die niet oogsten, is gevraagd op een aantal stellingen aan te geven of ze het eens of oneens zijn met de stelling (Tabel 14). Uit hun antwoorden zijn de belangrijkste redenen op te tekenen waarom zij niet hebben geoogst. Daarna kregen ze een aantal stellingen over redenen en omstandigheden waardoor ze wel over zouden kunnen gaan op oogst. Hieruit is na te gaan of ze gevoelig zijn voor bijvoorbeeld financiële prikkels of veranderende regelgeving. Niet alle stellingen werden door iedereen ingevuld en sommigen gaven alleen aan wanneer ze het wel eens waren met stellingen. We nemen hierom aan dat respondenten die op een vraag geen antwoord gaven, het niet eens zijn met de stelling. De ondergenoemde scores op stellingen gaan uit van de groep van 252 respondenten die in principe op de stellingen antwoord mochten geven omdat ze niet oogsten. Het aantal eigenaren dat 'geen mening' invulde, is vrij hoog. 15 eigenaren die aangaven niet te oogsten, hebben verder geen van de stellingen beantwoord.

Tabel 14

Redenen om niet te oogsten.

Waarom geen oogst											
	Andere functies	Bos te jong	Bijgroei/kwaliteit te laag	Niet rendabel	Ontoegankelijk	Draagkracht ongeschikt	Regelgeving	Inkomsten onbelangrijk	Geen tijd/prioriteit	Weet niet hoe	Anders
Ingevuld door niet-oogsters	210	202	207	208	202	192	196	220	211	207	18
Mee eens	84	23	74	107	29	9	15	115	71	61	18
Beetje mee eens	32	16	45	35	28	26	16	31	46	38	
Beetje oneens	19	37	22	9	26	30	15	28	26	12	
Oneens	14	73	15	9	78	96	42	15	33	38	
Geen mening	60	53	51	48	41	31	108	31	35	58	
Niet ingevuld	42	50	45	44	50	60	56	32	41	45	

Een grote groep (117 = 46%) geeft aan niet te oogsten omdat hun de tijd en/of kennis ontbreekt. Deze groep bezit samen 531,21 ha en dat is 52% van het bosoppervlak waarin niet wordt geoogst. Omgerekend naar het TTBO zou dit gaan om een oppervlakte van 5468,37 ha.

Een even grote groep geeft aan dat andere functies voor hun bos belangrijker zijn, vaak in combinatie met het argument dat het bosbouwkundig gezei niet aantrekkelijk is om te oogsten (niet rendabel, te weinig kwaliteit of te jong). Bijna de helft van deze laatste groep (55 eigenaren) heeft daarom een natuurdoelstelling waar niet wordt geoogst.

173 respondenten (69%) hebben een of meerdere bosbouwkundige argumenten opgegeven als reden om niet te oogsten. Een derde van deze groep geeft aan te gaan oogsten wanneer de voorraad of kwaliteit van het bos verbetert (Tabel 15). Het gaat hier om 160,5 ha bos, dat 12,7% is van het niet-geoogste bos in de responsgroep. Voor het TTBO gaat het dan om 2038,5 ha bos waarin nu niet wordt geoogst.

Toegankelijkheid, ligging of draagvlak van de bodem is voor 9% reden om niet te oogsten. Voor hen zou verbetering hiervan een voorwaarde zijn waarna ze wel zouden gaan oogsten.

Regelgeving is voor slechts 10 respondenten een reden om niet te oogsten. Daarentegen geven 25 eigenaren aan wel meer te oogsten als de regelgeving verandert.

Ruim de helft geeft aan geen redenen te zien om te gaan oogsten (Tabel 15). Deze groep bezit 678,7 ha van het niet-geoogste bos in de responsgroep. Voor het TTBO betekent dit dat er in 5639 ha bos (35%) nooit geoogst zal worden. Dit is een kwart van al het bos in Twente. Een aantal eigenaren (5) geeft aan wel dode bomen te gebruiken voor brandhout.

Tabel 15

Stellingen voor niet-oogstende bouseigenaren met betrekking tot het overgaan op wel oogsten.

Wanneer wel oogsten														
	Geen redenen om te oogsten	Houtprijis verbeterd	Subsidies verminderen	Specifieke oogstsubsidies	Financiële sit eigenaar minder	Voorraad/kwal verbetert	Schade	Nodig natuur/biodiv	Doelstelling bereiken	Soorten bevoor of nadelen	Veiligheid	Samenwerking	Regelgeving verandert	Toegankelijkheid
Ingevuld door niet-oogsters	230	204	200	208	203	196	207	202	193	203	198	197	194	193
Mee eens	115	24	5	59	18	32	104	68	52	71	89	26	22	17
Beetje mee eens	40	23	6	35	27	34	41	51	39	46	42	30	20	17
Beetje oneens	26	23	19	9	18	32	15	21	19	20	8	20	16	26
Oneens	18	49	52	36	65	30	12	17	23	20	14	44	29	55
Geen mening	31	86	118	69	75	68	35	45	60	46	45	77	107	78
Niet ingevuld	22	48	52	44	49	56	45	50	59	49	54	55	58	59

Schade na stormen of brand en veiligheid zijn de meest frequent genoemde redenen om wel te gaan oogsten. Ook wanneer de natuur erom vraagt, bijvoorbeeld voor het behoud van biodiversiteit of bij de wens bepaalde soorten te bevoordelen, zal een grote groep eigenaren wel oogsten (Tabel 15).

Financiële prikkels

Het aantal boseigenaren dat met financiële prikkels over zal gaan tot oogsten is beperkt. Een toename van de houtprijs is voor slechts 18% van de respondenten die deze vraag wel invulden, aanleiding om meer te oogsten. Deze eigenaren bezitten samen 417,37 ha bos.

Het verminderen van subsidies wordt maar door heel weinig respondenten ingevuld. Dit is te verklaren door het feit dat onder de respondenten erg weinig boseigenaren gebruikmaken van subsidieregelingen. Voor ongeveer een kwart van de niet-oogstende respondenten kan het instellen van een nieuwe oogstsubsidie wel een reden zijn om te gaan oogsten. Deze 94 boseigenaren bezitten samen 280,87 ha bos, wat voor TTBO zou neerkomen op 3567,22 ha.

Verslechtering van de financiële situatie is voor 18% van de eigenaren aanleiding meer te gaan oogsten. Dit lage aantal is te verklaren uit het feit dat voor 57% van deze groep inkomsten uit bos niet belangrijk zijn. Deze eigenaren bezitten samen slechts 7% van het bos in de responsgroep. Het gaat dus om zeer kleine boseigenaren.

Bosbouwkundige argumenten

Voor een deel van de eigenaren die lage kwaliteit of voorraad als reden opgeven om niet te oogsten en dat wel zullen doen als daar verandering in komt, is dat een kwestie van tijd, maar niet bekend is hoe groot die groep werkelijk is. Voor een deel zal de voorraad en vooral de kwaliteit niet wezenlijk veranderen in het geval van een hol staand bos, of bij een slechte groeiplaats of herkomst. Onduidelijk is ook of deze inschatting van de eigenaren is gebaseerd op deskundig oordeel. Omdat een groot aandeel van alle boseigenaren blijk heeft gegeven van ondeskundigheid, is algemene voorlichting over moderne bosbouw en bosbouwtechnieken belangrijk.

Samenwerking

De mogelijkheid tot samenwerking wordt door ongeveer 22% als reden opgegeven om te gaan oogsten. Deze 56 eigenaren bezitten samen 146 ha bos; dit is 11,5% van de bosoppervlakte van de niet-oogstende eigenaren in de responsgroep. Aan het begin van paragraaf 3.2.5 is berekend dat voor TTBO over een oppervlakte van 10516,1 ha niet zou worden geoogst. Als hiervan 10% door middel van samenwerking wel zou gaan oogsten, is er 1212 ha mee gemoeid.

3.2.6 Tak- en tophout

Alle geënquêteerden hebben een aantal stellingen over tak- en tophout voorgelegd gekregen, waarbij ze konden aangeven of ze het er (beetje) mee eens of (beetje) mee oneens zijn of geen mening hebben (Tabel 16). Om na te gaan of de antwoorden voor eigenaren die oogsten anders zijn dan voor de niet-oogstende eigenaren, zijn de scores van alle boseigenaren afgezet tegen de scores van alleen de oogstende eigenaren.

- Stelling A: Tak- en tophout wordt geoogst om betere omstandigheden te creëren voor bosverjonging
- Stelling B: Tak- en tophout wordt geoogst om het terrein toegankelijk te houden
- Stelling C: Tak- en tophout wordt geoogst om verruiging te voorkomen
- Stelling D: Tak- en tophout wordt niet geoogst om de mineralenhuishouding van de bodem niet te verstoren
- Stelling E: Met extra subsidie op het oogsten van tak- en tophout ben ik bereid meer ervan te oogsten

Tabel 16

Scores in % op de 5 stellingen over oogst van tak- en tophout door 492 bouseigenaren (links) en door alleen de 240 oogstende bouseigenaren (rechts).

	Antwoorden van alle bouseigenaren					Antwoorden van alleen de oogstende bouseigenaren				
	stelling	stelling	stelling	stelling	Stelling	stelling	stelling	stelling	stelling	Stelling
	A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
Ingevuld	82,9	81,7	80,1	79,9	82,3	83,8	81,3	79,6	78,8	82,5
Mee eens	29,1	23,8	20,9	13,2	27,0	34,2	28,8	23,8	13,8	33,8
Beetje mee eens	19,9	21,1	20,9	9,1	16,7	24,6	24,2	24,6	10,4	18,3
Beetje oneens	4,3	7,5	9,1	12,2	4,3	4,6	7,5	9,6	15,8	5,8
Oneens	6,5	8,5	8,9	13,0	10,4	5,4	6,7	8,3	15,0	7,5
Geen mening	23,2	20,7	20,1	32,3	24,0	15,0	14,2	13,3	23,8	17,1
Niet ingevuld	17,1	18,3	17,9	20,1	17,7	16,3	18,8	20,4	21,3	17,5

Opvallend is het hoge aandeel dat niets heeft ingevuld en geen mening heeft. Hieruit maken we op dat een belangrijk deel van de respondenten zich niet goed raad weet met het tak- en tophout-verhaal of er geen verstand van heeft. Vooral bij stelling D scoort deze groep hoog.

De oogstende eigenaren zijn het vaker eens of beetje mee eens met alle stellingen dan de niet-oogstende eigenaren.

De precieze interpretatie van de relatief hoge scores op 'eens' en 'beetje eens' met de stellingen A, B, C en E is lastig, gezien het lage percentage respondenten dat altijd of regelmatig tak- en tophout oogst (25%, Tabel 13).

Met het instellen van een subsidie op de oogst van tak- en tophout is ruim de helft van het aantal eigenaren die de vraag wel invulde het eens of beetje mee eens. De eens-groep (133) bezit samen 687,88 ha en de beetje mee eens bezit samen 242,2 ha bos. Voor TBO gaat het dan om resp. 5715 en 2012 ha.

Prijzen en contracten

492 respondenten kregen de vraag tegen welke prijs ze geïnteresseerd zijn om tak- en tophout te gaan leveren, gevolgd door de vraag of ze misschien voor de langere termijn een contract zouden willen afsluiten.

Het animo om tak- en tophout te leveren, blijkt nog niet groot te zijn. Slechts 30% wil wel tegen betaling leveren, waarbij vooral de hogere prijsklassen als stimulans genoemd worden (Tabel 17). Bijna 39% wil absoluut niet gaan leveren en de rest weet het niet. Hiervan is een deel nog een potentiële leverancier, maar de grootte van de groep is niet bekend. Wanneer men zich zou moeten gaan houden aan een contract, wordt het animo voor deelname nog kleiner: slechts 18% zou zich op dit moment willen verbinden aan een contract, terwijl een ruime meerderheid (59%) dat helemaal niet wil. We hebben niet gevraagd waarom ze dat wel of niet zouden willen. Een hoge score van eigenaren die niet tegen een contract willen leveren, kan te maken hebben met het relatief kleine bosoppervlakte dat ze bezitten, maar ook met de wens om niet gebonden te zijn of zelf de regie te willen houden.

Tabel 17

Scores op de vraag voor welke prijs de bouseigenaar bereid is tak- en tophout te leveren en op de vraag of ze dit willen voor een langer contract.

Prijs (per ton)	Aantal	Contract TT	Aantal
0-10€	13	Ja, voor 0-2 jr	34
10-20€	31	ja, voor 2-5 jr	26
20-30€	73	Ja, voor 5-10 jr	23
>30€	32	Ja, voor langer dan 10 jr	6
Ik lever niet	190	Nee, helemaal niet	290
Geen idee	66	Geen idee	38
In overleg	16	In overleg	17
Niet ingevuld	71	Niet ingevuld	58
	492		492

3.2.7 Twents Collectief

Tot slot hebben alle geënquêteerden de vraag gekregen of ze mee zouden willen doen met een collectief in Twente. Vervolgens konden ze aangeven waarom ze eventueel wel of niet mee zouden willen doen.

In Tabel 18 zijn de scores per mogelijk antwoord verdeeld in de niet-oogstende en wel oogstende boseigenaren. Hoewel de positief stemmende respondenten alleen werd gevraagd redenen aan te kruisen om wel mee te doen, vulden enkelen ook in wat de reden zou zijn om niet mee te doen. De vraag is door 16 deelnemers niet ingevuld. Samen bezitten zij 28,60 ha bos, dat is ruim 1% van het bosoppervlakte in de responsgroep.

Tabel 18

Scores van oogstende en niet-oogstende boseigenaren op de vraag over deelname aan een collectief in Twente en motivatie om dit wel of niet te doen. Respondenten mochten meerdere redenen aankruisen.

	Redenen om wel mee te doen							Redenen om niet mee te doen							
	Niet oogsters	Oogsters	Inkomsten	Kosten drukken	Gemak	Voorlichting	Anders	Niet ingevuld	Niet collectief willen	Levert te weinig	Past niet in doelstelling	Anders	Zelf regie houden	Eigen gebruik	Niet ingevuld
Ja	48	35	36	26	31	18	12	0	5			1	1		76
Misschien na informatie	108	128	86	54	86	65	24	11	6	29	11	4	3	0	187
Misschien	7	2	1	2	1	2	2	1	1						8
Nee	80	68	1				1	146	19	73	35	17	7	7	10
Niet ingevuld	9	7													
	252	240													

Groep 1. Meedoen aan collectief

83 respondenten geven aan mee te willen doen aan een collectief. Dit is ruim 16% van alle respondenten. Ze willen vooral meedoen uit financiële overwegingen (Tabel 18). Inkomsten genereren is voor 43% een belangrijke reden, vaak in combinatie met de mogelijkheid om de kosten van de oogst te drukken (31,7%). Het gemak van het niet zelf te hoeven regelen speelt bij 37% van de respondenten een rol. Voor 22% is het krijgen van voorlichting over duurzame houtoogst een reden om mee te doen. Respondenten hebben vaak meerdere redenen aangekruist.

De respondenten die hebben aangegeven mee te willen doen, hebben samen 615 ha bos in bezit, variërend van 0,5 ha tot 44 ha per eigenaar. Ze bezitten samen een aandeel van 32% van het bos in de responsgroep. Omgerekend naar TTBO zou het om een oppervlakte van 5110 ha gaan. Opvallend is dat ruim de helft van de respondenten uit deze groep aangeeft nu niet te oogsten. Van hen voert 40% een bewuste natuurdoelstelling, vrijwel allemaal omdat ze geen tijd hebben of geen prioriteit stellen aan hun bos. Deze natuurdoelstelling is dus niet gestoeld op principiële motieven met betrekking tot de natuur. Daarnaast weet de helft van hen ook niet hoe ze de oogst moeten regelen. Ook zijn de inkomsten uit bos vaak niet van belang.

Van de 48 niet-oogstende jazeggars blijkt een aantal bij de stelling 'Samenwerking als vorm om te gaan oogsten' (Tabel 15), juist afwijzend te hebben geantwoord. Slechts 14 van deze 48 hadden hier 'Mee eens' of 'Beetje mee eens' geantwoord. Niet goed duidelijk is hoe met deze tegenstrijdige informatie moet worden omgegaan. Het is mogelijk dat bij de eigenaren 'samenwerken' een ander gevoel teweegbrengt dan 'collectief'. Ook is mogelijk dat het voor deze eigenaren nog geen uitgemaakte zaak is of ze wel of niet mee willen doen. Voorlichting zou kunnen bijdragen aan hun positiebepaling. Samen hebben deze 48 eigenaren 497,3 ha bos in bezit.

Ook valt op dat binnen de groep van niet-oogstende jazeggars er 22 eigenaren (samen 74,4 ha) eerder hebben aangegeven geen reden te zien om te gaan oogsten. Deze groep bezit omgerekend naar TTBO 618,2 ha.

Groep 2. Misschien na meer informatie

Verreweg de grootste groep respondenten antwoordt "Misschien na meer informatie". Dit zijn er 236, 48% van de respondenten. Samen bezitten ze 657,94 ha bos. Dit is bijna 34% van het bos in de responsgroep. Dit betekent dat het hier vooral om de kleinere boseigendommen gaat. Als we dit percentage vertalen naar het TTBO, zou het gaan om een bosoppervlakte van 5467 ha.

Bijna de helft van de eigenaren (108) die eerst meer informatie wil, oogstte tot nu toe niet in hun bos. Inkomsten en het gemak van het niet zelf regelen zijn ook voor deze groep belangrijke redenen om mee te doen (beide door 36% van de respondenten in deze groep genoemd). Als iedereen die hier aangeeft misschien mee te doen, dit ook daadwerkelijk zou doen, zou de houtmobilisatie in de responsgroep 259,73 ha bedragen (van het bos waar tot nu toe niet is geoogst). Op basis van deze enquête is voor Twente de houtmobilisatie binnen de niet-oogsters als gevolg van samenwerking maximaal 2158 ha (Tabel 19).

Ook in deze groep zijn niet-oogstende eigenaren aanwezig die eerder hebben aangegeven geen reden te zien om wel te gaan oogsten. Deze 66 eigenaren bezitten samen 285,5 ha bos en dat is, omgerekend naar TTBO, 2372 ha, bijna 15%.

49 respondenten uit deze groep gaven ook aan wat de reden zou zijn om niet mee te doen. Hiervan zegt meer dan de helft (25) niet mee te doen omdat de opbrengst te laag zou zijn. Samen hebben zij 93,4 ha bos. 22% van deze groep denkt dat ze niet mee zou willen doen, omdat oogsten niet binnen de doelstelling van het bosbeheer valt.

'Meer informatie' was bij de enquête niet verder gespecificeerd. Dit kan verschillende dingen betekenen: meer informatie over het collectief zelf bijvoorbeeld, maar ook meer bosbouwkundige informatie, zoals over de staat van het eigen bos of over de noodzaak van ingrijpen, strategieën die een derde van de oogstende boseigenaren al als kansrijke manieren inschatten om hen meer te laten oogsten.

Groep 3. Misschien, maar kan zelf niet beslissen

De respondenten die niet zelf kunnen beslissen, vormen een heel kleine groep onder alle respondenten. Van deze 9 respondenten zijn er 6 particulieren. Het zou hier kunnen gaan om privépersonen die hun bos delen met andere privépersonen, echtgenoten of familieleden.

De 9 eigenaren bezitten samen 144,74 ha bos (7% van de responsgroep).

Deze groep is zo klein dat een specifieke strategie niet zinvol is. Onder hen bevindt zich een overheidsinstantie, waarvan de invuller van de enquête niet zelf kan beslissen over deelname.

Een deel van deze groep zal met informatie kunnen beslissen mee te doen, terwijl er ook eigenaren binnen deze groep zullen besluiten niet mee te doen om redenen die binnen groep 4 genoemd worden.

Groep 4. Niet meedoen aan collectief

148 respondenten (30%) geven aan niet mee te willen doen aan een collectief. Deze eigenaren bezitten samen 488,55 ha bos; dat is 25,3% van het bos in de enquête.

Het belangrijkste argument is dat ze denken dat het bos te weinig oplevert (49%). Voor bijna een kwart van de respondenten in deze groep is de doelstelling van het bosbeheer reden om niet mee te doen.

Van deze groep oogsten 80 respondenten helemaal niet. Hiervan zijn er 65 die ook geen redenen zien om wel meer te gaan oogsten. Ze geven aan niet te gaan oogsten om financiële redenen of bij financieel gunstigere omstandigheden, zoals een verbeterde houtprijs of bij oogstsubsidies. Ook niet als bestaande subsidies verminderen (er zijn binnen deze groep maar 7 eigenaren die subsidie aanvragen). Deze 65 eigenaren bezitten 316,8 ha bos en vormen een aandeel van 13% van alle respondenten en hebben een aandeel van 16,4% in de bosoppervlakte van de enquête.

68 respondenten uit deze groep oogsten wel in hun bos om uiteenlopende redenen. De meest opgegeven reden om niet aan een collectief mee te doen, is omdat men denkt dat hun bos te weinig

oplevert (36%), daarnaast vindt 18% het niet passen binnen de doelstelling voor het bos en nog eens 9% wil liever niet meedoen aan collectieve activiteiten.

Een kleine groep wil graag de regie zelf houden of ziet het bos als puur privébezit, inclusief het gebruik ervan.

Uit deze groep van 68 hebben er 48 aangegeven geen tak- en tophout te willen leveren en al helemaal niet tegen een contract. Van de rest zou driekwart nog wel willen leveren, maar niet tegen een contract.

Hoewel de bouseigenaren in deze groep dus niet mee willen doen aan een collectieve oogst of biomassa-inzameling, zijn sommige wel bereid incidenteel hout of tak- en tophout te leveren. Daarnaast hoeft ook de groep eigenaren die denkt dat het bos te weinig oplevert, niet helemaal te worden afgeschreven als (incidenteel) leverancier. We weten niet waarom zij denken dat het bos te weinig oplevert. Metingen aan de voorraad worden door bijna niemand van de respondenten gedaan. Ook zijn er genoeg bouseigenaren die niet of nauwelijks in het bos komen en/of niet weten welke boomsoorten er voorkomen. Vrijwel niemand heeft een bosbouwkundige opleiding gevolgd. Voorlichting over de noodzaak van dunnen voor zowel een betere groei als voor het behoud van biodiversiteit en voorlichting over de staat van het eigen bos, zou voor een deel van deze eigenaren (zowel in de groep die misschien mee wil doen als de groep die niet mee wil doen) weleens een eyeopener kunnen zijn.

Tabel 19

Overzicht van aantallen en oppervlakten per collectiviteitsgroep en omgerekende oppervlaktes voor TTBO (de grotere TBO's zijn hierin niet opgenomen).

Groep	Responsgroep			Oogst al wel			Oogst nog niet			Maximale houtmobilisatie
	N	Opp	TTBO	N	Opp respons-groep	TTBO	N	Opp in respons-groep	Opp in TTBO	Opp in TTBO
Ja meedoen met collectief	83	614,68	5107	35	117,34	975	48	497,34	4132	4132
Misschien meedoen	236	657,94	5467	128	398,21	3309	108	259,73	2158	2158
Misschien, beslist niet zelf	9	144,74	1203	2	3,34	28	7	141,4	1175	1175
Niet meedoen	148	488,55	4059	68	137,68	1144	80	350,87	2915	0
Niet ingevuld	16	28,6	238	7	12,34	103	9	16,26	135	?
Totaal	492	1934,51	16073	240	668,91	5558	252	1265,6	10516	7465

(NB Omrekening naar TTBO: oppervlak in respons/1934,5 * 16073,41 ha).

3.3 Overige indrukken

Uit een aantal reacties (zowel aangegeven op het enquête formulier als telefonisch) blijkt het vertrouwen van de boseigenaar in de professionele bosbouw beschadigd te zijn. Al dan niet rijker geworden uit eigen ervaring of die van een buurman, worden aannemers en zelfs de Bosgroep ervan beticht te handelen uit eigenbelang of dat ze het bos verwoest achterlaten nadat de werkzaamheden zijn afgerond. Uit wantrouwen doen ze dan maar niets in hun bos of willen het in eigen regie onderhouden.

Voor een aantal boseigenaren is het ontvangen van de enquête aanleiding contact op te nemen met de onderzoekers om over uiteenlopende zaken te praten:

- Ze willen verkopen, maar weten niet hoe en aan wie.
- Ze willen wel advies, maar weten niet waar ze dat moeten krijgen en hebben de financiële middelen er niet voor.
- Ze zien dat er iets moet gebeuren in hun bos, maar weten niet waar te beginnen of hebben er geen tijd voor.

Gebaseerd op deze reacties, maar ook op de (achterwege gelaten) antwoorden en commentaren in de enquêtes, ontstaat de indruk dat veel kleine eigenaren dus niet de weg lijken te weten als het om hun bos gaat. Zelfs niet wanneer ze het bos zelf hebben gekocht. Een belangrijk deel van de boseigenaren is (hoog)bejaard en volgt de ontwikkelingen op internet niet. Soms hebben ze in het verleden wel informatie ingewonnen en blijven daaraan trouw. Dat er sindsdien nieuwe inzichten zijn ontstaan in wat goed is voor bos en natuur dringt maar slecht door. Dit is ook begrijpelijk: informatievoorziening vanuit onderzoek wordt vooral binnen de professionele organisaties verspreid. De gewone burger wordt maar slecht bereikt en daar vallen de meeste kleine boseigenaren onder.

De wat grotere boseigenaren weten over het algemeen wat beter de weg te vinden naar informatie en bijeenkomsten.

3.4 Conclusies

Oppervlakten

De totale bosoppervlakte in Twente bedraagt 21847,33 ha bos; hierin zit al het bosbezit met een minimumoppervlakte van 0,5 ha per eigenaar. Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten bezitten samen 4235,91 ha (19%). De resterende 16073,41 ha (81%) is in eigendom bij kleine publieke en particuliere organisaties en privépersonen.

Eigenaren met minder dan 5 ha bos bezitten samen 4003,4 ha bos; dat is 18% van het Twentse bos (Tabel 5).

Boseigenaar

De particuliere boseigenaar is tussen de 50 en 70 jaar oud en woont in 90% van de gevallen binnen Twente. Bijna 80% van de privépersonen woont binnen 5 km van hun bos. Van de boseigenaren bezoekt 40% wekelijks het bos en 17% maandelijks. 4% komt er nooit. Van alle boseigenaren heeft 5% een opleiding op het gebied van bosbouw of tot hovenier.

Ruim de helft van het bos is door overerving in bezit gekomen, soms hebben de erven daar zelf nog wat bos bijgekocht. 31 – 46% van het bos is door aankoop in eigendom gekomen. Er zijn meer eigenaren die het bos hebben gekocht dan eigenaren die via overerving in bezit van het bos zijn gekomen. Erven is daarom als oorzaak voor het versnipperd bezit minder relevant dan vaak wordt aangenomen. Ruim de helft van de eigendommen zal naar verwachting onverdeeld in bezit van de familie blijven.

De helft van de kleine boseigenaren noemt zich een hobbyeigenaar. Zij bezitten samen 38% van het bosareaal, terwijl bijna een derde van het bosareaal in handen is van een passieve boseigenaar. De passieve boseigenaren vormen samen een kwart van alle respondenten. Slechts 22% van het Twentse bos in onderzoek wordt beheerd door een betrokken eigenaar of een ervaren bosbouwer. Nog geen 7% van de kleine boseigenaren besteedt het beheer uit aan professionals; het gaat hier over slechts 4% van het bosareaal van de kleine boseigenaren.

Voor 33% van het TTBO bos buiten de grote terreinbeherende organisaties wordt subsidie aangevraagd. Van bestaande subsidieregelingen wordt maar weinig gebruikgemaakt. De particuliere boscijner weet meestal niet welke regelingen er zijn en vraagt zich af of ze er wel voor in aanmerking komt. 12% heeft een beheerplan, en metingen aan voorraad en bijgroei worden door 8% van de eigenaren gedaan.

Beheer

In 35% van het bos van de kleine particuliere en publieke boscijneren wordt geen beheer gevoerd, in 58% wel, maar er wordt niet overal geoogst.

51% van de boscijneren oogst niet, zij bezitten samen 65% van het Twentse bos in eigendom van kleine boscijneren (TTBO).

In 52% van dit bos waar niet wordt geoogst, ontbreekt het de eigenaar aan tijd of kennis (TTBO 5468,37 ha). 'Andere doelstellingen voor het bos' is voor een even grote groep reden om niet te oogsten. Hierbij is voor de helft de doelstelling 'Natuur' gegeven, omdat de kwaliteit van het bos of de voorraad onvoldoende is.

Voor 69% van de niet-oogstende boscijneren zijn bosbouwkundige argumenten aanleiding om niet te oogsten (kwaliteit of voorraad). Voor een derde van deze groep die samen 2038 ha in Twente bezit, zou verbetering van de kwaliteit of voorraad aanleiding zijn om wel te gaan oogsten. Omdat onduidelijk is of deze argumenten om nu niet te oogsten terecht zijn, zou met het geven van algemene voorlichting over de staat van het bos en moderne oogstechnieken het oogstpotentieel wellicht verhoogd kunnen worden.

Ruim de helft van de boscijneren die nu niet oogst, gaan dat ook niet in de toekomst doen, ongeacht welke maatregelen er zouden komen om de oogst te vergroten. Deze groep vertegenwoordigt 8619,7 ha in Twente, ruim de helft van het bos in eigendom van de kleine particuliere of publieke boscijner en 40% van het gehele Twentse bos.

De belangrijkste redenen om wel te oogsten, is om een aantrekkelijk bos/landschap te creëren en de groei van het bos bosbouwkundig optimaal te houden. Inkomsten zijn voor 42% van de oogstende eigenaren belangrijk, maar hiervan zal maar ongeveer de helft meer gaan oogsten als de financiële situatie verslechtert.

Mobilisatie hout en biomassa

Financiële prikkels helpen slechts gedeeltelijk om de oogst onder kleine particuliere en publieke boscijneren te stimuleren. Vanuit beleid is weinig invloed uit te oefenen op de houtprijs of financiële situatie van een boscijner. Alleen met het in leven roepen van specifieke oogstsubsidies kan vanuit de overheid invloed worden uitgeoefend op de oogst. 94 niet-oogstende respondenten (37%) die samen 280 ha bos bezitten, zijn gevoelig voor deze maatregel. Zij vertegenwoordigen 14,5% van het bos in de responsgroep. Geëxtrapoleerd naar alle Twentse kleine boscijneren (TTBO) zou het om een oppervlakte van 2334 ha gaan. De belangstelling voor een oogstsubsidie geldt voor 41% van de oogstende Twentse boscijneren en zou dan voor 1848 ha leiden tot verhoging van de oogst. In totaal is de houtmobilisatie als gevolg van de instelling van oogstsubsidies 4182 ha, dat is een kwart van het bos van de kleine boscijner.

Naast subsidie op oogst denken de boscijneren dat een subsidie op herplant ook zal bijdragen aan het verhogen van de oogst.

Meer oogst is ook te bereiken wanneer boscijneren ervan overtuigd zijn dat dunning of eindkap nodig is om de groei van het bos te optimaliseren. Het is niet duidelijk of onder deze eigenaren een verbetering van de groei nog haalbaar is. Omdat voorraadbepalingen maar nauwelijks worden gedaan, is het mogelijk dat de potentiële oogstbare hoeveelheid hout (veel) groter is dan gedacht. Door het geven van bosbouwkundige voorlichting en hulp bij bessen kan dan meer hout worden gemobiliseerd, maar over de hoeveelheden kan op basis van beschikbare informatie geen uitspraak worden gedaan. Boscijneren die oogsten, zien voorlichting echter zelf niet als de best werkende strategie om hen meer te laten oogsten. Slechts een derde van de oogstende eigenaren denkt dat voorlichting helpt.

Het oogsten van tak- en tophout is nog niet erg gebruikelijk, slechts een kwart van de oogstende boscijneren oogst het regelmatig of altijd. Van alle boscijneren wil 30% wel tegen betaling gaan leveren, maar slechts 18% zou dat tegen een contract willen doen. 39% geeft aan absoluut geen tak-

en tophout tegen betaling te leveren en 59% wil zich niet verbinden aan een contract. De rest heeft geen mening.

Met extra subsidie op het oogsten van tak- en tophout is in 7727 ha van het TTBO meer tak- en tophout te oogsten.

Samenwerking en collectief

Door middel van samenwerking zal een deel van de niet-oogstende eigenaren kunnen besluiten wel te gaan oogsten. Het gaat hier om 11,5% van al het Twentse bos dat in eigendom is bij particulieren en andere kleine eigenaren (1212 ha).

Wanneer er in Twente een collectief zou worden ingesteld om gezamenlijke houtoogst en biomassa-oogst te organiseren, is 16% van de respondenten direct bereid mee te doen, 48% wil eerst meer informatie en 2% moet eerst met anderen overleggen voor ze kunnen beslissen.

Alle jazeggers bezitten samen 32% van het bos (= 615 ha) en de groep die eerst voorlichting wil, 34% (658 ha). De groep die niet zelf kan beslissen bezit 7,5% van het bos.

De belangrijkste reden om aan een collectief mee te doen, zijn de inkomsten, het gemak om het niet zelf te hoeven regelen en het drukken van de kosten.

30% van de eigenaren die samen 25% van het bosareaal bezit, wil niet meedoen aan een collectief. De helft van deze groep denkt dat hun bos te weinig oplevert en een kwart hanteert andere doelstellingen.

Een kleine groep eigenaren houdt de regie graag zelf of ziet het bos als puur privébezit.

De groep die de vraag niet heeft beantwoord, bezit samen 1,5%.

Ook niet-oogstende boscijgenaren willen meedoen aan een collectief: ruim de helft van de jazeggers oogst nu niet en onder degenen die eerst meer informatie willen, is dat bijna de helft. Zij bezitten samen 497,3 ha bos, omgerekend 4132 ha. Dit aantal is duidelijk hoger dan de 1212 ha die op basis van de stelling 'Ik ga meer oogsten als ik kan samenwerken'. Hieruit wordt afgeleid dat voor de boscijgenaren 'samenwerken' een vaag begrip is, terwijl 'meedoen aan een collectief' een duidelijker beeld geeft.

De potentiële houtmobilisatie van bos waar nog niet wordt geoogst, zou als gevolg van samenwerking in een Twents collectief 4132 ha bos (jazeggers) en 3333 ha (misschien) bedragen. Hiervan is resp. 618 ha en 2372 ha in eigendom van eigenaren die eerder aangegeven hebben dat ze geen reden zien om te gaan oogsten.

Voorlichting op verschillende gebieden zou een deel van de eigenaren over de streep kunnen trekken (meer) te gaan oogsten en om in een collectief te stappen.

Voorlichting

Het belang van goede voorlichting blijkt uit zowel antwoorden op verschillende vragen als door eigenaren zelf aangegeven strategieën om oogst te vergroten of deel te nemen in collectiviteit.

Een deel van de eigenaren geeft aan geen verstand te hebben van bosbouw en weet niet waar ze informatie vandaan kunnen halen. Anderen laten een wantrouwen zien ten aanzien van diverse partijen in de houtketen. Op verschillende niveaus is voorlichting nodig:

- Voorlichting over de bosbouwsector: wie zijn spelers, waar kunnen boscijgenaren terecht voor informatie.
- Voorlichting over noodzaak van dunnen en oogst.
- Voorlichting over staat van bos en het geschikt maken van het bos voor houtoogst.
- Voorlichting over collectieven, wie doen mee, wie hebben belangen, wat zijn die belangen, wat is de zeggenschap van de eigenaren in een collectief.

Deze voorlichting is nodig om twijfelende en afhoudende boscijgenaren een beter beeld te geven waar ze zich aan zouden verbinden.

4 Effecten van mobilisatiestrategieën op eigenaarstypen

4.1 Indeling in eigenaarstypen

Om de effecten van verschillende strategieën gericht op houtmobilisatie te bekijken, is een indeling gemaakt van eigenaarstypen. De eigenaren zijn gecategoriseerd langs twee assen: 1) professionaliteit en betrokkenheid (op basis van vraag 14) en 2) doelstelling (op basis van vraag 20 en 22). Langs de as professionaliteit onderscheiden we drie groepen: professionele bouseigenaren, hobbymatige bouseigenaren en passieve bouseigenaren.

1. **De professionele bouseigenaar** is een actieve en betrokken eigenaar en beheert het bos met visie en bosbouwkundige ervaring of de eigenaar heeft het beheer uitbesteed aan professionele beheerders.
2. **De hobbymatige bouseigenaren** is een betrokken bouseigenaar die het bos vooral als hobby ziet. De eigenaar in deze groep heeft geen bosbouwkundige ervaring of opleiding, maar neemt zelf de beslissingen over het bos, soms na eerst advies te hebben ingewonnen.
3. **De passieve bouseigenaar** is weinig betrokken bij het bos. Deze eigenaar heeft weinig prioriteit bij het bos en besteedt het beheer ook niet uit.

Langs de tweede as onderscheiden we drie hoofddoelstellingen voor het bos: doelen waarin houtoogst een belangrijke rol speelt, natuurdoelstellingen en andere doelstellingen, waaronder recreatie. Dit zijn doelstellingen die gelden voor het grootste deel van het bezit.

- a. **Oogst:** deze eigenaren hebben een multifunctionele doelstelling of een natuurdoelstelling met ruimte voor het oogsten van hout.
- b. **Natuur:** deze eigenaren hebben een voornamelijk een natuurdoelstelling.
- c. **Andere doelstelling:** deze eigenaren hebben een andere hoofddoelstelling. Deze doelstelling is meestal recreatie, al dan niet opengesteld voor publiek.

Op basis van de enquête kan voor deze negen categorieën een eigenaarsprofiel gemaakt worden. In deze profielen ligt de nadruk op de verschillen tussen de categorieën.

4.1.1 Professionele eigenaren

De professionele bouseigenaar is een actieve en betrokken eigenaar en beheert het bos met visie en bosbouwkundige ervaring of heeft het beheer uitbesteed aan professionele beheerders. Deze groep bestaat voor 59% uit privé-eigenaren, voor 22% uit landgoederen, voor 12% uit bedrijven en voor 4% uit eigenaren in de publieke sector. 55% van deze eigenaren heeft het bosbezit (gedeeltelijk) actief verkregen door aankoop. Deze groep eigenaren heeft zowel gemiddeld (3,8 ha) als mediaan (1,3 ha) het grootste bezit.

Professioneel met oogstdoelstelling

Deze bouseigenaren in deze groep hebben beheerdoelstellingen waarvan oogst een onderdeel is. Voor een derde van deze groep is dit multifunctioneel bos. Oogst vindt plaats als de bosbouwkundige staat van het bos dit toelaat. Met een mediaan bosoppervlak van 1,4 ha valt het grootste deel van deze groep in de categorie 1 – 5 ha (55%). Van de respondenten valt 15% in deze groep, en bezitten samen 11% van het bosoppervlak in de respondentengroep.

Financieel rendement is belangrijk; wanneer de opbrengst te laag is, wordt er niet geoogst. 84% van deze bouseigenaren oogst al in hun bos. Inkomsten kunnen een reden zijn om (meer) te gaan oogsten, net als de bosbouwkundige staat van het bos. 89% van deze groep ziet redenen waarom in de toekomst meer geoogst zou kunnen gaan worden.

Deze groep maakt relatief veel gebruik van subsidies (38%) en geeft ook aan dat subsidies op oogst, herplant en (bos) infrastructuur kan motiveren om meer hout te gaan oogsten. Ook voorlichting over

nut en noodzaak van houtoogst en de staat van het eigen bos en op te richten coöperaties kunnen hiertoe motiveren. Deze groep staat dan ook open voor collectieve organisatie van oogst.

Professioneel met natuurdoelstelling

Het hoofddoel van het beheer van deze boscijenaarsgroep is natuur. 75% van deze eigenaren oogst helemaal niet. Hoofdredeken om niet te oogsten zijn lage opbrengst, gebrek aan prioriteit en de natuurdoelstelling. Met een mediaan oppervlak van 1,1 ha is het bos van deze eigenaren relatief klein. Slechts 5% van de respondenten, met 3% van het oppervlak in de respondentengroep, valt in deze groep.

De natuurdoelstelling is vaak ingegeven vanuit het beeld dat het bos niet genoeg oplevert en niet zozeer uit principiële motieven. Inkomsten zijn echter niet nodig voor het beheer en zijn daarom geen reden om te oogsten. Ook de bosbouwkundige staat van het bos is vaak geen reden om te (gaan) oogsten, terwijl het bosbeeld, de soortensamenstelling en natuur & biodiversiteit juist wel een reden kunnen zijn om te gaan oogsten. Ondanks de puur-natuurdoelstelling, maakt maar 17% van deze groep gebruik van subsidieregelingen. De meerderheid ziet geen redenen om meer te gaan oogsten. Ook is de bereidheid om in een collectief te stappen in deze groep laag.

Professioneel met overige doelstellingen

De hoofddoelstelling van het bos is voor deze boscijenaar meestal recreatie. Dit zijn vaker publieke organisaties met een relatief groot eigendom (mediaan in deze categorie 1,3 ha, maar met 1 respondent (5%) met meer dan 50 ha). Relatief veel eigenaren (71%) hebben het bos (gedeeltelijk) aangekocht. 4% van de respondenten valt in deze groep, met 9% van de bosoppervlakte. Voor deze groep is de doelstelling (meestal recreatie) een belangrijke reden om te (gaan) oogsten. Toch wordt er meestal niet geoogst en de eigenaren zien ook geen redenen om dat wel of vaker te gaan doen. Wel is er gemiddelde interesse om in een collectief mee te doen. 33% van deze groep maakt gebruik van subsidieregelingen. Subsidies en beperken van regelgeving worden gezien als goede motivatie om meer te oogsten.

4.1.2 Hobbyeigenaren

De hobbymatige eigenaar is erg betrokken bij het bos. De boscijenaars in deze groep hebben geen bosbouwkundige ervaring of opleiding, maar nemen zelf de beslissingen over het bos, soms na eerst advies te hebben ingewonnen. Dit is de grootste groep eigenaren (51%) in de respondentengroep. 70% van deze eigenaren is privépersoon, 20% beheert het als landgoed en 9% heeft een (landbouw)bedrijf. 63% van deze eigenaren heeft het bos (gedeeltelijk) zelf aangekocht.

Hobbyeigenaar met oogstdoelstelling

Natuur waarbij oogst mogelijk is, is de belangrijkste doelstelling voor deze boscijenaar, gevolgd door multifunctioneel bos. Inkomsten zijn minder belangrijk voor deze groep dan voor de professionele boscijenaars met oogstdoelstelling. Met 29% van de respondenten en 23% van het bosareaal is dit de grootste categorie binnen de respondentengroep. Het gemiddelde bosoppervlakte is voor deze groep relatief wat kleiner, met een mediaan van 1,1 ha.

Een motivatie om te oogsten, is daarmee vaker natuur en op bosbeeld gericht dan om bosbouwkundige argumenten. 21% van deze eigenaren maakt gebruik van subsidieregelingen, maar extra subsidies zouden ook motiveren om (meer) te gaan oogsten. Ook is er interesse in meer voorlichting over nut en noodzaak van oogsten en over de staat van het bos. Veel van deze eigenaren zien redenen om in de toekomst (meer) te oogsten.

Er is binnen deze groep gemiddelde belangstelling voor deelname aan een collectief.

Hobbyeigenaren met natuurdoelstelling

De hobbyeigenaren met hoofddoelstelling natuur hebben het bos meestal aangekocht. Het bos wordt vooral gezien als natuur, waarbij inkomsten niet van belang zijn. Hierdoor wordt er binnen deze eigenaarscategorie erg weinig geoogst. 13% van de respondenten valt in deze groep, met 8% van het bosoppervlak, bij een mediaan van 1,4 ha.

Voor de hobbyeigenaar met natuurdoelstelling heeft het bos geen hoge prioriteit in de tijdsbesteding. De boscijenaar heeft niet veel verstand van bosbeheer en houtoogst en verwacht er ook weinig opbrengsten van. Naar eigen zeggen zouden subsidies op oogst en verbetering van de infrastructuur

de oogst kunnen verhogen, maar er wordt in deze groep nu nagenoeg geen gebruikgemaakt van subsidies.

Deze hobbyeigenaren zien samenwerking of deelname aan een collectief niet zo zitten.

Hobbyeigenaren met overige doelstellingen

De hobbyeigenaar met overige doelstellingen heeft het bos met name voor (eigen) recreatiedoeleinden. Binnen deze groep wordt door 25% regelmatig geoogst. Oogst heeft veelal geen prioriteit en er zijn lage verwachtingen van de opbrengst van de oogst. Met 9% van de respondenten en 8% van het areaal komt het mediane oppervlak in deze groep dicht bij de mediaan van de totale groep (1,2 ha).

Voor deze eigenaren zouden subsidies op oogst en planten kunnen motiveren om meer te oogsten. Momenteel maakt 17% gebruik van subsidieregelingen, maar inkomsten worden niet als grote motivatie om te gaan oogsten gezien. Ook voorlichting over de staat van het bos en de nut en noodzaak van oogsten zou voor deze groep een motivatie zijn om te gaan oogsten. Er is binnen deze groep gemiddelde belangstelling voor deelname aan een collectief.

4.1.3 Passieve eigenaren

De passieve eigenaren zijn niet actief betrokken bij hun bos. Het bos is in 40% van de gevallen in bezit gekomen door overerving. Het bos is voornamelijk in privébezit (88%). Het bos heeft voor deze eigenaren geen prioriteit, de inkomsten uit het bos zijn niet van belang en er worden er in deze groep geen subsidies aangevraagd. Daarnaast heeft men weinig verstand van bos en houtoogst.

Passief met een oogstdoelstelling

In tegenstelling tot de beheerdoelstelling van deze groep, wordt er slechts incidenteel geoogst. Hoofdreden hiervoor lijkt een gebrek aan prioriteit van het bos en bosbeheer voor de eigenaar. Ook geven de eigenaren in deze categorie aan dat ze te weinig weten over houtoogst of hoe ze het moeten regelen. In de respondentengroep is dit een kleine groep (3%) met een klein aandeel in het totale bosoppervlak (4%), maar gemiddeld is het bosbezit in deze groep relatief groot (mediaan 1,5 ha). Deze groep staat positief tegenover deelname aan een collectief, vooral om wat extra inkomsten uit het bos te verkrijgen.

Passief met een natuurdoelstelling

De passieve bouseigenaren met een natuurdoelstelling oogsten niet; het bos wordt gezien als natuurgebied, inkomsten uit het bos zijn niet nodig en de kennis van houtoogst ontbreekt. Ook heeft het bos geen prioriteit voor de bouseigenaar en men verwacht dat het bos weinig op zal brengen. Ook ziet men weinig redenen om te gaan oogsten.

Dit is de grootste groep passieve bouseigenaren binnen de respondenten. Met 12% van de respondenten en 21% van het oppervlak is het gemiddelde bosoppervlak in deze groep relatief groot, terwijl het mediane oppervlak juist klein is (1,1 ha). Binnen deze groep bevindt zich een aantal zeer grote eigendommen.

Deze groep staat positief tegenover deelname aan een collectief. De belangrijkste reden hiervoor is het gemak dat ze de oogst niet zelf hoeven te regelen.

Passief met overige doelstellingen

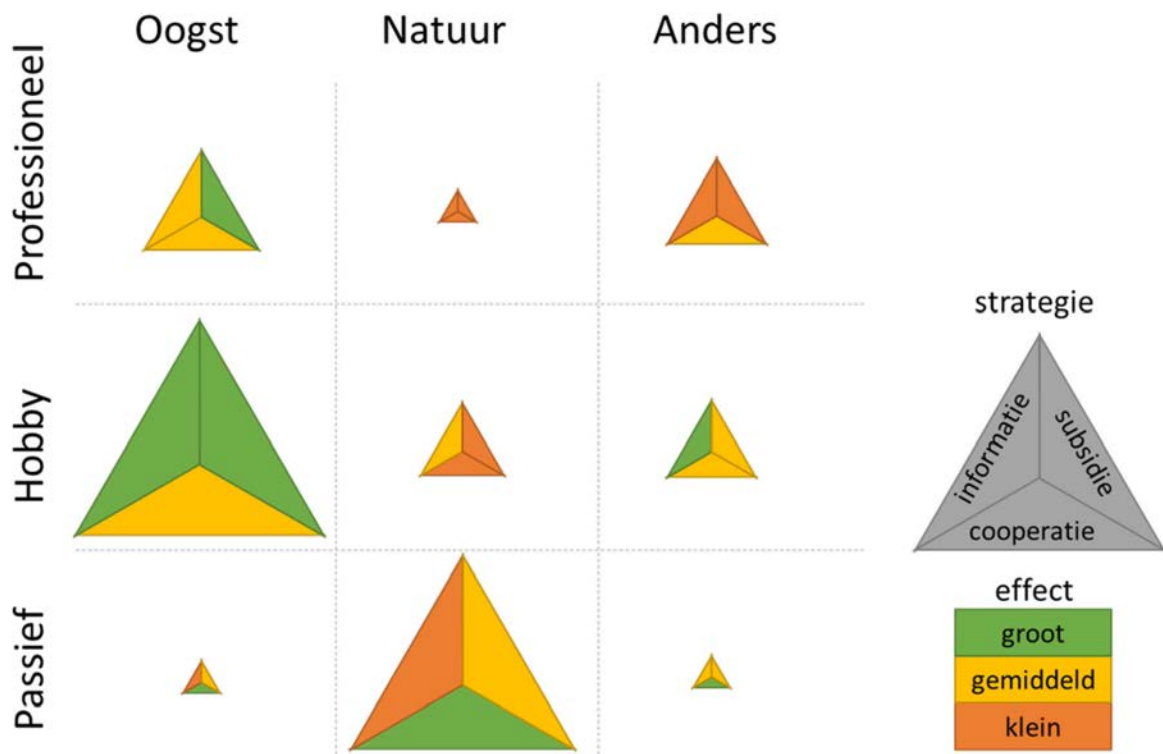
Wat betreft voorkeuren en motivaties lijkt deze groep sterk op de andere passieve groepen. Ook deze groep oogst weinig, het bos heeft geen prioriteit en er is weinig kennis van houtoogst. Inkomsten uit het bos zijn niet van belang voor deze eigenaren.

Met 5% van het aantal respondenten en 4% van het bosoppervlak is dit een relatief kleine groep met relatief klein bosbezit bij een mediaan van 1,0 ha.

Deze groep staat positief tegenover deelname aan een collectief. Redenen voor de bouseigenaren is enerzijds het gemak ervan, anderzijds om wat extra inkomsten te verkrijgen.

4.2 Effecten van maatregelen op de mobilisatie van hout

Als we vervolgens kijken naar strategieën om boseigenaren meer te laten oogsten, kunnen we hierover zowel de directe vragen gebruiken als de motivatie van de eigenaren in hun bosbeheer. Hierbij kijken we naar drie strategieën: informatie, subsidie en samenwerking. Voor elk van de eigenaarstypen bespreken we hieronder het te verwachten effect van deze drie strategieën. Voor elke strategie komen we vervolgens tot een kwalificatie van de verwachte effectiviteit in hoog, gemiddeld of laag, deze kwalificatie is vervolgens samengevat in Figuur 6. Naast effectiviteit van deze strategieën is het huidige beheer van groot belang voor de hoeveelheid extra hout die via deze maatregelen gemobiliseerd kan worden.

Figuur 6 Effectiviteit van mobilisatiestrategieën per boseigenaar type. De betekenis van de 3 vlakken in elke driehoek staat vermeld in de grijze driehoek 'strategie' rechts in de figuur. De betekenis van de kleuren in het blokje effecten. De grootteverschillen van de driehoeken per eigenaarstypen weerspiegelen het oppervlakteaandeel van het type in het totale bosoppervlakte van Twente.

Professioneel met oogstdoelstelling

Deze groep staat positief tegenover het idee om meer te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
Informatie	Deze groep heeft, als professionele bosbeheerders, geen gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Toch geeft een redelijk groot deel van deze groep aan positief te zullen reageren op voorlichting m.b.t. de noodzaak van oogsten en de staat van het bos.	Gemiddeld
Subsidie	Inkomsten zijn voor deze groep van belang in hun bedrijfsvoering. Voor een groot deel van deze groep maken subsidies hier al deel van uit. Daarbij worden aanvullende subsidies, met name voor oogsten en herplanten, als motiverend gezien.	Groot
Coöperatie	Deze groep is redelijk positief over samenwerken met oog op de inkomsten, het gemak en om kosten te drukken.	Gemiddeld

Professioneel met natuurdoelstelling

Deze groep staat relatief negatief tegenover het idee om (meer) te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep heeft als professionele bosbeheerders geen gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Er wordt gematigd positief gereageerd op de mogelijkheid dat voorlichting tot meer oogst zal leiden.	<i>Klein</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep onbelangrijk in hun bedrijfsvoering. Een deel van deze groep maakt al gebruik van subsidieregelingen. Aanvullende subsidies voor herplant hebben mogelijk een mobiliserend effect.	<i>Klein</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep is zeer negatief over samenwerking. Motivatie hiervoor zijn de verwachte lage opbrengst, de doelstelling van de beheerder en een algemene afkeer van de collectieve activiteiten.	<i>Klein</i>

Professioneel met overige doelstellingen

Deze groep staat matig positief tegenover het idee om (meer) te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep heeft als professionele bosbeheerders geen gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Er wordt niet gereageerd op de mogelijkheid dat voorlichting tot meer oogst zal leiden.	<i>Klein</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep gedeeltelijk belangrijk in hun bedrijfsvoering. Een redelijk deel van deze groep maakt al gebruik van subsidieregelingen. Aanvullende subsidies hebben mogelijk een mobiliserend effect.	<i>Klein</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep twijfelt over samenwerking, de doelstellingen van het bos zijn doorslaggevend voor het beheer dat gevoerd wordt, maar een collectief geeft voordelen, zoals kostenreductie, voorlichting, inkomsten en gemak.	<i>Gemiddeld</i>

Hobbyeigenaren met oogstdoelstelling

Deze groep staat positief tegenover het idee om meer te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep ervaart geen gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Toch geeft een redelijk groot deel van deze groep aan positief te zullen reageren op voorlichting m.b.t. de noodzaak van oogsten en de staat van het bos.	<i>Groot</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten zijn voor deze groep enigszins van belang in hun bosbeheer. Voor een deel van deze groep maken subsidies hier al deel van uit. Daarbij worden aanvullende subsidies als motiverend gezien.	<i>Groot</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep twijfelt over samenwerking. Het eigen bos zou te weinig opbrengen om mee te doen aan een collectieve voorziening. Daartegenover staan de voordelen van een coöperatie, zoals verkrijgen van informatie en inkomsten, het gemak en kostenreductie.	<i>Gemiddeld</i>

Hobbyeigenaren met natuurdoelstelling

Deze groep staat negatief tegenover het idee om (meer) te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep ervaart een gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Er wordt niet geogst vanwege de natuurdoelstelling en omdat men meent dat de opbrengst te laag is.	<i>Gemiddeld</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep onbelangrijk. In deze groep wordt nagenoeg geen gebruikgemaakt van subsidies. Aanvullende subsidies hebben mogelijk een mobiliserend effect.	<i>Klein</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep is zeer negatief over samenwerking. Een coöperatie zou makkelijk zijn, maar het eigen bos brengt te weinig op en het strookt niet met de doelstelling.	<i>Klein</i>

Hobbyeigenaren met overige doelstellingen

Deze groep staat matig positief tegenover het idee om (meer) te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep ervaart enigszins een gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Er wordt positief gereageerd op de mogelijkheid dat voorlichting tot meer oogst zal leiden.	<i>Groot</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep niet echt belangrijk. Een deel van deze groep maakt al gebruik van subsidieregelingen. Aanvullende subsidies, m.n. op oogst en herplant, hebben mogelijk een mobiliserend effect.	<i>Gemiddeld</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep twijfelt over samenwerking. Positief aan een coöperatie zijn het gemak en de inkomsten. Nadeel van een coöperatie wordt vooral gezien in de lage opbrengsten van het eigen bos.	<i>Gemiddeld</i>

Passief met oogstdoelstelling

Deze groep ziet veelal geen redenen om te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep ervaart een gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Het bos heeft lage prioriteit en men verwacht weinig opbrengsten uit het bos.	<i>Klein</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep niet echt belangrijk. Er wordt momenteel geen gebruikgemaakt van subsidies. Wel worden aanvullende subsidies als mogelijk motiverend gezien.	<i>Gemiddeld</i>
<i>Coöperatie</i>	Vanwege de inkomsten is deze groep positief over samenwerking.	<i>Groot</i>

Passief met natuurdoelstelling

Deze groep staat matig negatief tegenover het idee om te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep ervaart een gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Het bos is natuur, heeft lage prioriteit en men verwacht weinig opbrengsten uit het bos.	<i>Klein</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep niet belangrijk. Er wordt momenteel geen gebruik gemaakt van subsidies. Wel worden aanvullende subsidies als mogelijk motiverend gezien.	<i>Gemiddeld</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep is positief over samenwerking, vooral omdat ze het dan niet zelf hoeven te doen.	<i>Groot</i>

Passief met overige doelstellingen

Deze groep staat matig negatief tegenover het idee om te gaan oogsten.

Maatregel	Omschrijving	Effect
<i>Informatie</i>	Deze groep ervaart een gebrek aan kennis over bosbouw en houtoogst. Het bos heeft lage prioriteit en men verwacht weinig opbrengsten uit het bos. Wel wordt voorlichting als mogelijk motiverend gezien.	<i>Gemiddeld</i>
<i>Subsidie</i>	Inkomsten uit het bos zijn voor deze groep niet belangrijk. Er wordt momenteel geen gebruikgemaakt van subsidies.	<i>Gemiddeld</i>
<i>Coöperatie</i>	Deze groep is positief over samenwerking, met name vanwege het gemak.	<i>Groot</i>

4.3 Grootte van houtmobilisatie

In de vorige paragraaf is voor negen groepen boscijgenaren aangegeven hoe ze reageren op drie mogelijke strategieën om ze te bewegen meer te oogsten. Hier proberen we een schatting te geven hoeveel extra hout gemobiliseerd zou kunnen worden via deze strategieën en welke groepen het kansrijkst zijn. Om dit uit te kunnen rekenen, moeten we een aantal aannames doen:

1. We nemen aan dat de ingevulde enquêtes een goede afspiegeling vormen van alle boscijgenaren in Twente.
2. We moeten een aanname doen over de huidige oogst per groep.
3. We moeten een aanname doen over de verhoging van de oogst per groep voor de eigenaren die bereid zijn meer te oogsten.
4. We moeten een aanname doen over welk percentage van de eigenaren per groep bereid is meer te oogsten.

Tabel 20 geeft de aangenomen oogst volumes per hectare weer. We gaan uit van een gemiddelde bijgroei van 7,5 m³/ha/jr. Voor professionele beheerders met oogst doelstelling is aangenomen dat ze 75% van de bijgroei oogsten en voor professionele beheerders met natuur doelstelling 20%.

Voor hobby oogsters nemen we een oogstpercentage van 65% aan, en voor hobby natuur 15%. Voor passief natuur en passief oogst is een percentage van 10% gerekend. Voor de overige functies is steeds het gemiddelde genomen van oogst en natuur. Gegeven de oppervlakteverdeling over de negen groepen komen we op een gemiddelde oogst van 2,9 m³/ha/jr uit voor het totale bos in Twente, zonder het bos van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten (TTBO). De NBI6 geeft 3,16 m³/ha/jr, gebaseerd op heropnames van 64 steekproefpunten in Twente.

Voor de verhoogde oogst nemen we aan dat de professionele beheerders 6,6 m³/ha/jr kunnen gaan oogsten, gebaseerd op de resultaten van een simulatie studie voor het hele Nederlandse SNL productieareaal bos (Schelhaas pers. comm.). Voor de professionele natuurbeheerders nemen we aan dat het oogstniveau kan stijgen naar het huidige professioneel beheerde bos met overige functies. Voor zowel hobbyisten als passieve eigenaren nemen we aan dat de oogst kan stijgen tot het huidige niveau van de professionele beheerders, voor zowel oogst als natuur doelstelling. Overige functies zijn weer het gemiddelde van de categorieën oogst en natuur.

Tabel 20

Oogst (m³/ha/jr) zoals aangenomen in de huidige situatie, en in een situatie van verhoogde mobilisatie.

	Huidig			Verhoogd		
	oogst	natuur	overig	oogst	natuur	overig
Prof	5,6	1,5	3,6	6,6	3,6	5,1
Hobby	4,9	1,1	3,0	5,6	1,5	3,6
Passief	0,8	0,8	0,8	5,6	1,5	3,6

Ten slotte moeten we nog een aanname doen over het percentage van de eigenaren dat mee gaat doen met een verhoogde mobilisatie. Hiervoor nemen we Figuur 6 als basis. Voor het effect "klein" rekenen we 5%, voor "gemiddeld" 10% en voor "groot" rekenen we 25% bereikte eigenaren. We tellen de scores voor de drie strategieën op, dus het bereikte percentage kan variëren tussen de 15% en 75%. Bij het inzetten van alle drie de strategieën zullen professionele oogsters dus op 45% van hun oppervlak de oogst verhogen van 5,6 naar 6,6 m³/ha/jr.

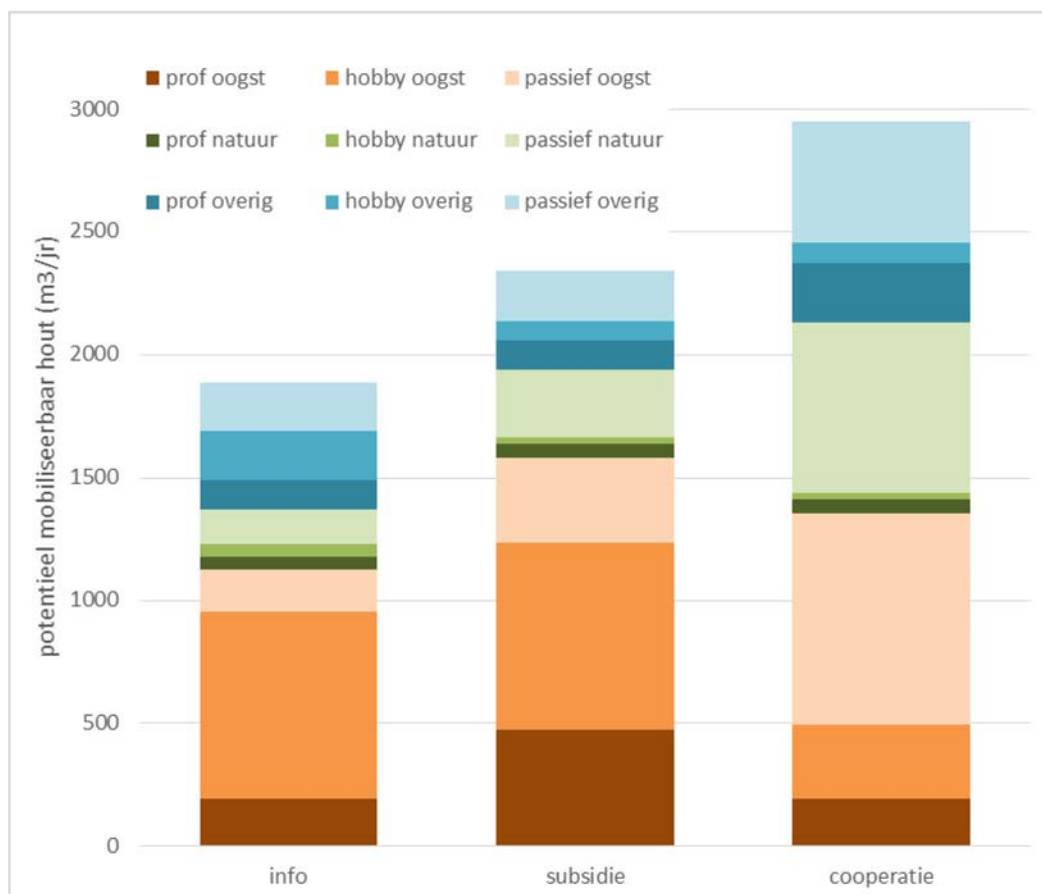
Onder onze aannames bedraagt de oogst in de huidige situatie op de ruim 16000 ha bos ongeveer 47000 m³. Als alle strategieën toegepast worden, kan de oogst met ruim 7000 m³ per jaar toenemen (Tabel 21). Het opstarten van coöperaties heeft het grootste effect (2949 m³), en het geven van algemene bosbouw informatie het minste (1888 m³). Hierbij moet wel aangetekend worden dat we hier aangenomen hebben dat de strategieën onafhankelijk van elkaar werken, terwijl ze elkaar in de

praktijk zullen steunen. Een eigenaar kan bijvoorbeeld door meer bosbouw informatie geïnteresseerd raken in oogst, maar nog steeds een coöperatie nodig hebben om het uit te voeren.

Tabel 21

Geschatte extra oogst (m^3/jr) in Twente door informatie verstrekken (blok links boven), subsidie (rechtsboven), coöperatie (links onder) en totaal (rechtsonder).

	Oogst	Natuur	Overig	Totaal	Oogst	Natuur	Overig	Totaal
Prof	189	55	121		474	55	121	
Hobby	762	53	199		762	26	79	
Passief	172	139	199		344	278	199	
Totaal				1888				2338
Prof	189	55	241		852	164	483	
Hobby	305	26	79		1828	106	358	
Passief	861	695	497		1378	1113	894	
Totaal				2949				7176

Figuur 7 Effecten van voorgestelde strategieën uitgedrukt in m^3/jr voor de negen eigenaarsgroepen.

5 Discussie

Dit rapport beschrijft de eigendomssituatie van het Twentse bos op basis van een enquête die is verstuurd onder alle personen en organisaties die volgens het kadaster en de TOP10 vector kaart in bezit zijn van bos binnen de regio Twente-Salland, met uitzondering van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. De eigenaren hebben vragen beantwoord over hun bezit, het beheer en mogelijke strategieën om de oogst van hout en tak- en tophout te vergroten.

Bosdefinitie en kaartmateriaal

De definitie van bos is verschillend voor verschillende bronnen. Definities lopen uiteen op het punt van minimale oppervlakte, beheerdoelstelling en actuele en potentiële kroonontwikkeling. Ook is er een verschil tussen landgebruik en landbedekking; niet elke plek met meerdere bomen wordt door de gebruiker/eigenaar als bos ervaren. Zo vallen in het TOP10 vectorbestand ook houtwallen en windsingels onder een aan bos gerelateerd landgebruik.

Binnen de Nederlandse Bos Inventarisatie (Schelhaas *et al.* 2014) is het rasterbestand van de Basiskaart Natuur (Kramer & Clement, 2015) als basis gebruikt voor het identificeren van bos / niet bos. Deze kaart is een verrastering van het TOP10 vectorbestand met een resolutie van 25 m.

Toekenning van een landgebruikvorm aan een raster-cel gebeurt op basis van het meest voorkomende landgebruik binnen die cel.

Eigendom is echter met een grotere precisie bekend bij het kadaster. Daarom is bovenop de BKN de TOP10 vectorkaart zelf gebruikt om eigendom van bospercelen bij het kadaster op te vragen. Door de hoge resolutie van het TOP10 vectorbestand en de bestanden van het kadaster, wordt zelfs de vraag of een bos ingetekend is op basis van kroonometrek of stamvoet bepalend voor wie eigenaar is van het 'bos'.

In de analyse van het boseigendom hebben we daarom een aantal stappen genomen om de definitie van bos en bos-eigendom in te perken, zoals de eis aan overlap tussen verschillende kaartlagen en het minimale eigendom van 0.5 ha. Desondanks is er een klein aantal enquêtes (3) retour gestuurd met de mededeling dat er geen bos in bezit was. Een andere volgorde van uitsluiten/insluiten van bos, beginnend bij de BKN, bij een compleet kadaster bestand of met gebruik van de LGN7 (Hazeu *et al.* 2014), zal ook een kleine afwijking van de totaal arealen tot gevolg hebben. Naar verwachting zal dit geen verschil maken voor de uitkomsten van deze studie.

Respons

Van de 3204 verstuurde enquêtes zijn er 492 ingevuld geretourneerd (Tabel 4). Zowel wat betreft aantal als wat betreft oppervlakte beheerd bos is deze respons van 16% redelijk gelijk verdeeld over de verschillende grootteklassen.

Hoewel aan te nemen is dat bij een dergelijke respons een afwijking ontstaat tussen respondenten en de totale groep bouseigenaren, blijkt uit onderzoek dat het responspercentage weinig invloed heeft op de representativiteit van de responsgroep (o.a. Holbrook *et al.*, 2007). Wel is de onzekerheidsmarge op de gevonden verdeling over de eigenaarsklassen groter dan wanneer de respons hoger was geweest; het is niet te zeggen of de groep die niet gereageerd heeft voornamelijk een meer passieve betrokkenheid bij het bos heeft, of juist een actieve betrokkenheid.

Het is niet goed te bepalen hoe lang de bouseigenaren hun bos gemiddeld in bezit hebben, omdat een aantal eigenaren de duur van het familiebezit heeft opgegeven in plaats van het eigen bezit. De mediaan ligt bij 20 jaar en is waarschijnlijk een betrouwbaardere maat.

De statistieken van de respons zijn voor dit rapport per vraag gegeven, soms in relatie met andere vragen. Het is echter uit de antwoorden regelmatig gebleken dat antwoorden binnen een enquête onderling tegenstrijdig waren. Voor de bepaling van het aantal bouseigenaren dat niet oogst, is het aantal bijvoorbeeld gecorrigeerd voor eigenaren die wel aangaven brandhout te oogsten, terwijl ze de vraag of ze in hun bos oogstten, negatief hadden beantwoord. Hierdoor is het percentage oogstende bouseigenaren en bijbehorend bosareaal groter dan puur op de respons per vraag is vast te stellen.

Een ander voorbeeld van tegenstrijdige antwoorden doet zich voor als de antwoorden van niet-oogstende bouseigenaren op de stelling dat er geen redenen zijn om wel te oogsten, wordt vergeleken met de bereidheid om mee te doen aan een collectief. Van het bosareaal in eigendom bij bouseigenaren die tot nu toe niet oogsten maar hebben aangegeven wel of misschien mee te doen aan een Twents collectief, is resp. 618 ha (jazeggers) en 2372 ha (misschien) in eigendom van eigenaren die eerder aangegeven hebben dat ze geen redenen zien om te gaan oogsten. Dit geeft aan dat de bouseigenaren bij het invullen van de eerste vraag mogelijk nog zelf niet gedacht had aan de mogelijkheid van deelname aan een collectief. Mogelijk is voor de bouseigenaar 'deelname aan een collectief' ook iets anders dan 'samenwerken'. Door het houden van een schriftelijke enquête kan een dergelijke tegenstelling niet direct worden opgehelderd. De bereidheid tot deelname is hiermee niet mee dan een indicatie die verder op haalbaarheid onderzocht moet worden. Hetzelfde geldt ook voor de aangegeven arealen waar mogelijk wel of juist geen effecten behaald kunnen worden met onderzochte strategieën. Deze onzekerheden werken door in de berekeningen over de mobilisatie van hout.

Zelfclassificatie

De indeling in eigenaarsklassen is met name gebaseerd op de antwoorden op twee vragen (beheerdoelstelling en zelfclassificatie). De groepen die hierdoor ontstaan en de karakteristieken van deze groepen sluiten aan op de bestaande literatuur (bijv. Boon *et al.*, 2004, Blanco *et al.*, 2015). Echter, doordat sommige van deze groepen klein zijn en een aantal vragen slechts beantwoord is door een deel van de responsgroep, is geen statistische toets gedaan op deze classificatie. De karakterisering zegt dus vooral iets over hoe bouseigenaren zichzelf zien en (als onderdeel van deze groep in het algemeen) aankijken tegen bosbeheer en houtoogst.

Oogst en Mobilisatie

Voor de inschatting van het potentieel aan hout dat is te mobiliseren, zijn veel aannames gedaan. Zowel wat betreft de huidige gemiddelde oogst per eigenaarstype als wat betreft de (grootte van de) effecten van de voorgestelde strategieën zijn er geen harde gegevens.

De inschatting van de grootte van de effecten van de strategieën is afhankelijk van de representativiteit en de interpretatie van de antwoorden op verschillende vragen in de enquête. Met oog op deze onzekerheid zijn de inschattingen van de effecten van de verschillende strategieën conservatief ingeschat op 5, 10 en 25%.

De gemiddelde oogst die is toegekend aan de eigenaarsklassen is gebaseerd op heel algemene aannames over de intensiteit van oogst ten opzichte van de gemiddelde bijgroei. De resulterende gemiddelde oogst van 5.6 m³/ha/jr voor professionele bouseigenaren met een oogstdoelstelling is in dezelfde orde van grootte als de gemiddelde oogst van Staatsbosbeheer in Twente (5.3 m³/ha/jr, NBI6, 13 waarnemingen). En voor professionele bouseigenaren met een natuurdoelstelling is de voorgestelde oogst van 1.5 m³/ha/jr vergelijkbaar met de gemiddelde oogst van natuurbeschermende organisaties in Twente (1.5 m³/ha/jr, NBI6 9 punten). Voor de andere eigenaarsgroepen zijn geen vergelijkingsgroepen te herkennen in de NBI-gegevens. Wel komt de gemiddelde oogst die op deze manier geschat is voor het Twentse bos exclusief Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer iets lager uit dan de schatting van de NBI. Over het algemeen lijkt volgens de NBI-oogst in een groter deel van het bos plaats te vinden, en ook intensiever dan het algemene beeld dat de enquête schetst. Op basis van de enquête is geen goede schatting te geven van de huidige oogst per ha, terwijl de onzekerheid in de NBI-gegevens ook hoog is door de lage steekproefdichtheid. Gegeven de onzekerheden in zowel NBI als enquête zijn de schattingen van de grootte van de huidige oogst en extra mobilisatie zeer onzeker. Het is dus verstandig om de schattingen van het effect van de strategieën om verschillende eigenaarsgroepen te benaderen, vooral te gebruiken als 'orde van grootte'-schattingen en niet als absolute verwachtingen. Vervolgonderzoek zou moeten uitwijzen hoeveel er nu daadwerkelijk geoogst wordt en hoeveel extra hout er te mobiliseren is bij deze eigenaren.

Uiteindelijk is de inschatting van hoeveel hout er extra geoogst zou kunnen worden afhankelijk van drie factoren: de respons van de eigenaren in een groep op een mobilisatiestrategie, het oppervlakte bos dat deze eigenaren bezitten en de hoeveelheid hout die in dit bos extra geoogst kan worden. Dat hierin oppervlakte niet de belangrijkste factor is, blijkt uit de relatief grote bijdrage in de extra oogst die te verwachten is van de passieve bouseigenaren met een oogstdoelstelling. Deze (naar oppervlak relatief kleine) groep oogst nu, ondanks de aangegeven doelstelling, niet tot nauwelijks. Als, in reactie

op de verschillende strategieën, 40% van deze groep op een professioneel niveau gaat oogsten, levert dat bijna 2 m³/ha/jr extra op. Hierdoor is deze groep, ondanks het kleine areaal, waarschijnlijk toch een interessante doelgroep voor strategieën om de houtoogst te verhogen. De verwachte extra oogst bij hobbyeigenaren met een oogstdoelstelling is slechts een halve m³ per ha per jaar, maar deze groep is juist weer een interessante doelgroep vanwege het grote areaal bos dat zij beheert.

Andere functies van het bos

In de analyse die gedaan is, is uitgegaan van gemiddeld bos, met een gemiddelde bijgroei en een gemiddelde reactie van de eigenaren per type op de strategieën. Hierbij is rekening gehouden met een minder intensief oogstbeheer bij eigenaren die productie niet als (hoofd)doelstelling hebben. In een dergelijk algemene benadering is echter geen ruimte om expliciet te kijken naar het effect van verhoogde houtoogst op andere ecosysteemdiensten die het bos levert. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld de natuurwaarde, het recreatieve gebruik en de koolstofopslag in het bos en de geoogste houtproducten. Naast het feit dat deze ecosysteemdiensten voor de eigenaar een waarde kunnen vertegenwoordigen, zijn veel van deze ecosysteemdiensten van waarde voor de samenleving als geheel, zowel lokaal en landelijk.

Duurzaam bosbeheer houdt rekening met deze verschillende ecosysteemdiensten die het bos levert. Hierdoor zal altijd lokaal gekeken moeten worden wat er mogelijk is, waar houtoogst en andere diensten elkaar versterken en waar juist conflicten kunnen ontstaan tussen verhoogde houtoogst en andere diensten. Deze analyse gaat verder dan het huidige rapport.

6 Conclusie

Het boscijendom in Twente is versnipperd tussen de grote terreinbeherende organisaties, een klein aantal grotere private en publieke eigenaren en een groot aantal kleine, met name private eigenaren. Voor een groot deel van dit bos geldt dat er niet of nauwelijks hout geogst wordt. Om als samenleving gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden die dit bos biedt op gebied van houtproductie, zullen deze eigenaren gemotiveerd moeten worden om meer hout te oogsten. Op basis van een enquête die verspreid is onder alle eigenaren met meer dan 0,5 ha bos in Twente is een beeld gevormd van de eigenaren van bos in Twente. Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. De meeste eigenaren van bos in Twente wonen zelf in de buurt van hun bos. Veel eigenaren hebben slechts een klein stuk bos in bezit (88% van de eigenaren met minder dan 5 ha elk bezitten samen 20% van het bos). Voor ruim de helft van de eigenaren geldt dat zij het bos (deels) zelf hebben gekocht.

In 35% van het bos van de kleine particuliere en publieke boscijgenaren wordt geen beheer gevoerd, in 58% wel, maar er wordt niet overal geogst. 51% van de boscijgenaren oogst niet, zij bezitten samen 65% van het Twentse bos in eigendom van kleine boscijgenaren (TTBO).

In 52% van dit bos waar niet wordt geogst, ontbreekt het de eigenaar aan tijd of kennis (TTBO 5468,37 ha). 'Andere doelstellingen voor het bos' is voor een even grote groep reden om niet te oogsten. Hierbij is voor de helft de doelstelling 'Natuur' gegeven, omdat de kwaliteit van het bos of de voorraad onvoldoende is.

Voor 69% van de niet-oogstende boscijgenaren is kwaliteit of voorraad aanleiding om niet te oogsten. Voor een derde van deze groep (samen 2038 ha in Twente) zou verbetering hiervan aanleiding zijn om wel te gaan oogsten. Hier zou met het geven van algemene voorlichting over de staat van het bos en moderne oogstechnieken het oogstpotentieel verhoogd kunnen worden.

Ruim de helft van de niet-oogstende boscijgenaren gaat ook in de toekomst niet oogsten, ongeacht welke maatregelen er zouden komen. Deze groep vertegenwoordigt 8619,7 ha in Twente, ruim de helft van het bos in eigendom van de kleine particuliere of publieke boscijgenaar en 40% van het gehele Twentse bos.

De belangrijkste redenen om wel te oogsten, is om een aantrekkelijk bos/landschap te creëren en de groei van het bos bosbouwkundig optimaal te houden. Inkomsten zijn voor 42% van de oogstende eigenaren belangrijk, maar hiervan zal maar ongeveer de helft meer gaan oogsten als de financiële situatie verslechtert.

Naast de grote terreinbeherende organisaties zijn verschillende groepen eigenaren gekarakteriseerd. Deze groepen zijn verdeeld over twee assen: de professionaliteit en betrokkenheid van de eigenaar, en de hoofddoelstelling. De negen categorieën die zo ontstaan, zijn:

1. **Professionele eigenaar met een oogstdoelstelling:** beheert (of laat beheren) vanuit kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als integraal onderdeel van bosbeheer.
2. **Professionele eigenaar met een natuurdoelstelling:** beheert (of laat beheren) vanuit kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als (ondergeschikt) onderdeel van de natuurdoelstelling.
3. **Professionele eigenaar met een andere doelstelling:** beheert (of laat beheren) vanuit kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als bijzaak naast andere activiteiten.
4. **Hobby eigenaar met een oogstdoelstelling:** beheert naar eigen inzicht zonder veel kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als integraal onderdeel van bosbeheer.
5. **Hobby eigenaar met een natuurdoelstelling:** beheert naar eigen inzicht zonder veel kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als strijdig met de natuurdoelstelling.
6. **Hobby eigenaar met een andere doelstelling:** beheert naar eigen inzicht zonder veel kennis van bos en bosbeheer. Ziet houtoogst als bijzaak naast andere activiteiten.
7. **Passieve eigenaar met een oogstdoelstelling:** is weinig betrokken bij het bos. Heeft weinig kennis van en prioriteit bij bosbeheer, maar ziet houtoogst wel als onderdeel van bosbeheer.

-
8. **Passieve eigenaar met een natuurdoelstelling:** is weinig betrokken bij het bos, heeft weinig kennis en prioriteit bij het bos. Ziet houtoogst als strijdig met de natuurdoelstelling.
 9. **Passieve eigenaar met een andere doelstelling:** is weinig betrokken bij het bos. Heeft weinig kennis van en prioriteit bij bosbeheer.

Niet elke groep is gelijkelijk vertegenwoordigd in Twente. De groep hobbyeigenaren met een oogstdoelstelling is zowel in aantal als naar oppervlakte bos in eigendom de grootste groep. Voor alle groepen geldt dat de staat van het bos de belangrijkste reden is (of zou zijn) om bomen uit het bos te oogsten. Voor de passieve eigenaren, maar ook voor de eigenaren met een natuurdoelstelling, zijn inkomsten uit het bos niet van belang. Slechts een klein deel van de respondenten maakt gebruik van subsidieregelingen voor hun bos. Dit zijn vooral de professionele eigenaren en hobbyeigenaren met een oogst- of andere doelstelling. De passieve eigenaren en de hobbyeigenaren met een natuurdoelstelling maken nagenoeg geen gebruik van subsidieregelingen.

Voor elk van deze groepen eigenaren is een inschatting gemaakt van het te mobiliseren hout. Hierbij is specifiek gekeken naar strategieën 'informatie', 'subsidie' en 'coöperatie'. Uit deze analyse blijkt dat een aantal groepen eigenaren interessante doelgroepen zijn vanwege het grote areaal dat zij gezamenlijk in hun bezit hebben (dit zijn de professionele eigenaren met een productie doelstelling, de hobbyeigenaren met een productiedoelstelling en de passieve eigenaren met een natuurdoelstelling). Een aantal andere eigenaren is interessant doordat ze op het moment weinig tot niets oogsten, en daardoor per hectare veel 'nieuw' hout naar de markt kunnen brengen (dit zijn met name de passieve eigenaren). Een aantal typen eigenaren ziet houtproductie als conflicterend met de hoofddoelstelling en is daarmee niet te motiveren tot meer houtoogst (de professionele en hobbymatige eigenaren met een natuurdoelstelling).

De drie strategieën die bekeken zijn om de eigenaren te motiveren meer te gaan oogsten, zullen verschillend ontvangen worden door de verschillende eigenaren. Zo zijn hobbyeigenaren in het algemeen vooral geïnteresseerd in meer informatie over de toestand van hun bos en de mogelijkheden om te oogsten, terwijl professionele en eigenaren met een oogstdoelstelling voornamelijk geïnteresseerd zijn in additionele subsidies op houtoogst en aanplant. De passieve eigenaren lijken het meest geïnteresseerd in de voordelen van coöperatief bosbeheer. Voor andere eigenaren geldt meer dat ze huiverig zijn voor het verlies aan controle en het verplichtende karakter van collectief beheer.

Literatuur

- Blanco, V., Brown, C. & Rounsevell, M., 2015. 'Characterising forest owners through their objectives, attributes and management strategies: European Journal of Forest Research' *European Journal of Forest Research*, pp. 1-15., 10.1007/s10342-015-0907-x
- Boon, T.E., Meilby, H. en Thorsen, B.J., 2004. An Empirically Based Typology of Private Forest Owners in Denmark: Improving Communication Between Authorities and Owners, *Scandinavian Journal of Forest Research*, 19:S4, 45-55, DOI:10.1080/14004080410034056
- Hazeu, G.W., C. Schuiling, G.J. Dorland, G.J. Roerink, H.S.D. Naeff en R.A. Smidt, 2014. Landelijk Grondgebruiksbestand Nederland versie 7 (LGN7); Vervaardiging, nauwkeurigheid en gebruik. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2548.
- Holbrook, A.L., J.A. Krosnick & A.M. Pfent, 2007. The causes and consequences of Response Rates in Surveys by the News Media and Government Contractor Survey Research Firms. Chapter 23 in *Advances in Telephone Survey Methodology*. Edited by James M. Lepkowski, Clyde Tucker, J. Michael Brick, Edith de Leeuw, Lilli Japac, Paul J. Lavrakas, Michael W. Link, and Roberta L. Sangster. <https://pprg.stanford.edu/wp-content/uploads/2007-TSMII-chapter-proof.pdf>
- Kramer, H. en J. Clement, 2015. Basiskaart Natuur 2013; Een landsdekkend basisbestand voor de terrestrische natuur in Nederland. WOt-technical report 41. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu Wageningen, The Netherlands. <http://edepot.wur.nl/356218>
- Schelhaas, M.J., A.P.P.M. Clerkx, W.P. Daamen, J.F. Oldenburger, G. Velema, P. Schnitger, H. Schoonderwoerd & H. Kramer, 2014. Zesde Nederlandse Bosinventarisatie: methoden en basisresultaten. Wageningen, Alterra Wageningen UR, Alterra-rapport 2545.

Bijlage 1 Enquête oogst en drijfveren van boseigenaren in Twente

Wie vult de enquête in:

1. Naam:
2. Uw functie:
 - Eigenaar (het bos is uw privé-eigendom)
 - Beheerder in loondienst van eigenaar
 - Beheerder in opdracht van eigenaar, uitbesteed aan/werkend bij:.....

Vragen over de beheerseenheid/eigendom

3. Hoe zou u het eigendom classificeren:
 - Overheid
 - Gemeente
 - Overig publiek bezit
 - Natuurbeschermingsorganisatie
 - Bedrijf
 - Landgoed (als zelfstandige eenheid bv. privébezit, bedrijf of stichting)
 - Overig particuliere organisatie
 - Privébezit
4. Wat is de grootte van het eigendom in ha?
5. Hoeveel daarvan in bos, in ha?
6. Is de beheerseenheid:
 - Eén geheel
 - Versnipperd
7. Hoe lang is dit bos al in eigendom van bovengenoemde eigenaar?
8. Hoe is het bos in eigendom gekomen?
 - Overerving
 - Gekocht
 - Schenking
 - Bebossing van landbouwgrond
 - Anders, namelijk:
9. Kunt u nu al voorzien dat in de komende 1-2 decennia het bosbezit zal overgaan op een andere eigenaar?
 - Overdracht binnen de familie, waarbij het bezit één geheel blijft
 - Overdracht binnen de familie, waarbij het bezit wordt opgedeeld in meerdere delen
 - Verkoop van gehele bezit
 - Verkoop van delen van het bezit
 - Anders, namelijk:
10. Heeft u een deel van uw bos verpacht?
 - Ja, nl..... ha
 - Nee

De rest van deze enquête gaat over het bos dat in uw eigen beheer of uitbesteed beheer is, dus niet het verpachte deel!

Vragen over de eigenaar van het bos

11. Wat is de leeftijd van de eigenaar?

12. Hoe vaak komt de eigenaar in het bos?

- Elke week
- 1-2 keer per maand
- Minder dan eens per maand
- Eens per jaar of minder
- Nooit

13. Heeft de eigenaar van het gebied een bosbouwkundige opleiding genoten?

- Ja, nl.....
- Nee

14. Hoe zou u de eigenaar willen karakteriseren?

- Actieve, betrokken eigenaar met visie en bosbouwkundige ervaring die zelf de beslissingen over het bosbeheer neemt.
- Eigenaar is betrokken bij het bezit, maar neemt beslissingen alleen in overleg met een gediplomeerd bosbeheerder
- Hobby-eigenaar, is erg betrokken bij het bos, zonder bosbouwkundige ervaring, neemt zelf de beslissingen, al dan niet na informatie te hebben ingewonnen.
- Passieve eigenaar die zelf niet actief is in het bos, maar het beheer heeft uitbesteed
- Passieve eigenaar, die niets doet en het beheer niet heeft uitbesteed

De volgende vragen gaan over het bos binnen uw eigendom

15. Wat zijn de belangrijkste boomsoorten en hun aandelen?

Soort	Aandeel in %	Opmerking
Grove den		
Overige den		
Douglas		
Overige naaldboomsoort, nl		
Inlandse eik		
Beuk		
Berk		
Populier		
Overig loofboomsoorten		

Beheer

16. Heeft de beheerder (dus niet de eigenaar) van het gebied een bosbouwkundige opleiding genoten?

- Ja, nl.....
- Nee

17. Is er een beheerplan en uit welk jaar is dat plan?

- Nee, → ga naar vraag 18
- Ja, maar ik houd me er niet aan
- Ja en ik voer het beheer volgens het plan uit

Dit plan is opgesteld in:

→ Indien Ja, ga door bij vraag 19

18. Wat is de reden dat er geen beheerplan is?

- Niet relevant
- Geen zin/tijd om het te regelen
- Te duur
- Anders, nl...

19. Wordt er beheer gevoerd:

- Nee, → Ga door bij vraag 20
- Ja, maar dat is uitbesteed. → Ga door bij vraag 21
- Ja, dat doen we in eigen beheer. → Ga door bij vraag 22

20. Waarom wordt er geen beheer gevoerd?

- Er is gekozen voor een nietsdoen beheer voor het hele gebied, omdat wij vinden dat de natuur haar gang mag gaan
- Er is gekozen voor een nietsdoen beheer voor het hele gebied, omdat houtproductie te weinig opbrengt
- Het bos heeft totaal geen prioriteit in mijn bedrijfsvoering of vrijetijdsbesteding
- Ik heb er geen verstand van

→ Ga door bij vraag 22

21. Aan wie is het beheer van het gebied uitbesteed?

- Rentmeesterskantoor
- Ingenieursbureau
- Bosgroep
- Anders, te weten:

22. Welke van de volgende functies in de tabel zijn belangrijk voor uw bos? Kunt u aangeven welk aandeel deze functies hebben in het gehele eigendom? Totaal van de categorieën moet op 100% uitkomen.

Eventuele opmerkingen kunt u in de tabel kwijt.

Functie	Aandeel in %	Opmerking
Natuur waarbij helemaal niet wordt ingegrepen		
Natuur waar enige mate van oogst mogelijk is, bv om te sturen op soorten of omvorming naar een bepaald bostype		
Recreatie		
Multifunctioneel bos waarbinnen productie een belangrijke rol speelt		
Anders, nl:		

23. Wordt er gebruik gemaakt van subsidieregelingen?

- Nee → Ga door bij vraag 24
- Ja, namelijk:

→ Indien Ja, ga dan door bij vraag 25

24. Kunt u aangeven waarom u geen gebruik maakt van subsidieregelingen?

- Ik weet niet welke regelingen er zijn
- Ik weet niet of ik ervoor in aanmerking kom
- Ik vind het te veel rompslomp
- Ik vind er te veel beperkingen aan vast zitten
- Het levert te weinig op
- Anders, nl....

25. Worden metingen uitgevoerd voor de bepaling van voorraad en bijgroei?

- Ja, structureel om jaar
- Ja, incidenteel. De laatste keer was in
- Nee

Vragen over oogst

26. Wordt er in principe binnen uw eigendom geoogst?

- Nee, → Ga verder bij vraag 27
- Ja, → Ga door bij vraag 29

27. Wat zijn de redenen dat u niet oogst in uw bos? Kunt u voor de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het eens of juist niet eens bent met de stelling?

Stelling	Mee eens	Beetje mee eens	Beetje mee oneens	Erg oneens	Geen mening
Andere functies zijn belangrijker en daarbij past geen oogst	0	0	0	0	0
Het bos is te jong	0	0	0	0	0
De bijgroei is te laag of er is te weinig hout dat kwalitatief voldoende is	0	0	0	0	0
Oogsten in dit bos is niet rendabel	0	0	0	0	0
Logistiek niet haalbaar (ligging geïsoleerd, ...)	0	0	0	0	0
Het terrein in het bos is ontoegankelijk	0	0	0	0	0
De draagkracht van de bodem is ongeschikt	0	0	0	0	0
De regelgeving staat in de weg	0	0	0	0	0
Inkomsten uit het bos zijn onbelangrijk	0	0	0	0	0
Geen tijd omdat het bos geen prioriteit heeft	0	0	0	0	0
Ik weet niet hoe ik het geregeld krijg	0	0	0	0	0
Anders, nl	0	0	0	0	0

28. Als u niet oogst, wanneer zou u overgaan tot oogst? Kunt u voor de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het eens of juist niet eens bent met de stelling?

Stelling	Mee eens	Beetje mee eens	Beetje mee oneens	Erg oneens	Geen mening
Er zijn geen redenen wel te gaan oogsten	0	0	0	0	0
Wanneer de houtprijs verbetert	0	0	0	0	0
Wanneer bestaande subsidies verminderen	0	0	0	0	0
Als er specifieke subsidies voor oogsten komen	0	0	0	0	0
Als de financiële situatie van de eigenaar verslechtert	0	0	0	0	0
Als de voorraad of kwaliteit van het hout verbetert	0	0	0	0	0
Wanneer er schade is door stormen, brand of insectenplagen	0	0	0	0	0
Wanneer ingrijpen nodig is om de natuur/biodiversiteit te verbeteren of behouden	0	0	0	0	0
Wanneer ingrepen nodig zijn om de doelstelling van het gebied te realiseren	0	0	0	0	0
Wanneer ingrepen nodig zijn om bepaalde boomsoorten te bevoordelen of juist te verwijderen	0	0	0	0	0
Veiligheidsaspecten en zorgplicht	0	0	0	0	0
Als ik kan samenwerken met andere boseigenaren	0	0	0	0	0
Als de regelgeving verandert	0	0	0	0	0
Wanneer de toegankelijkheid van het bos kan worden verbeterd	0	0	0	0	0
Anders, nl	0	0	0	0	0

→ Ga door bij vraag 34

29. Als u al wel oogst in uw bos, wat is hiervoor de reden? Kunt u voor elke stelling aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de stelling?

Stelling	Mee eens	Beetje mee eens	Beetje mee oneens	Erg oneens	Geen mening
Inkomsten zijn nodig	0	0	0	0	0
Om de groei van het bos optimaal te houden (bosbouwkundig gezien)	0	0	0	0	0
Om een bijdrage te kunnen leveren aan een duurzame groene economie	0	0	0	0	0
Om een aantrekkelijk landschap te creëren	0	0	0	0	0
Omvorming naar ander bostype, ter verhoging van de natuurwaarde	0	0	0	0	0
Omvorming naar een ander landgebruikstype, bv van bos naar stuifzand	0	0	0	0	0
Onderhoud langs paden	0	0	0	0	0
Bestrijding van Amerikaanse eik of Amerikaanse vogelkers	0	0	0	0	0
Anders, nl....	0	0	0	0	0

30. Kunt u aangeven hoeveel er per ha per jaar in uw eigendom wordt geoogst? Wanneer is dit voor het laatste gebeurd en wanneer denk u weer te gaan oogsten?

Type sortiment	Hoeveelheid in m3/ha/jaar	In welk jaar is voor het laatst geoogst	Wanneer wordt er weer geoogst	Opmerking over dit sortiment
Rondhout voor de industrie				
Brandhout voor particulieren				
Brandhout als chips				
Tak- en tophout dat bij dunning/oogst vrijkomt				

31. Zijn er argumenten om meer te gaan oogsten dan tot nu toe gebruikelijk is?

Stelling	Mee eens	Beetje mee eens	Beetje mee oneens	Erg oneens	Geen mening
Als de financiële situatie van de eigenaar verslechtert of meer inkomsten nodig zijn	0	0	0	0	0
Wanneer de houtprijs verbetert	0	0	0	0	0
Wanneer bestaande subsidies verminderen	0	0	0	0	0
Als er specifieke subsidies voor oogsten komen	0	0	0	0	0
Om een bijdrage te kunnen leveren aan een duurzame groene economie	0	0	0	0	0
Wanneer er schade is door stormen, brand of insectenplagen	0	0	0	0	0
Om de groei van het bos optimaal te houden (bosbouwkundig gezien)	0	0	0	0	0
Om een bepaald bosbeeld of -type te behouden	0	0	0	0	0
Omvorming naar ander bostype, ter verhoging van de natuurwaarde/biodiversiteit	0	0	0	0	0
Omvorming naar een ander landgebruiksvorm	0	0	0	0	0
Onderhoud langs paden	0	0	0	0	0
Bestrijding van Amerikaanse eik of Amerikaanse vogelkers	0	0	0	0	0
Anders, nl....	0	0	0	0	0
Er zijn geen redenen meer te gaan oogsten	0	0	0	0	0

32. Welk van de volgende strategieën zouden u kunnen motiveren meer te gaan oogsten?
- Voorlichting over de noodzaak om meer te oogsten
 - Voorlichting over de staat van het eigen bosbezit en het verkrijgen van adviezen hoe de bos geschikt kan worden gemaakt voor houtoogst
 - Opzetten van cooperaties om gezamenlijk alles te regelen en kosten te delen
 - Subsidieregelingen voor verbetering van de infrastructuur in het bos
 - Subsidieregelingen voor oogsten van hout en biomassa
 - Subsidie op herplant
 - Vrijstelling of opheffen van bepaalde beperkingen als gevolg van wetgeving, namelijk.....
 - Anders, namelijk...

33. Oogst u nu al tak- en tophout?
- Nooit
 - Incidenteel
 - Regelmatig
 - Altijd

34. Kunt u aangeven in hoeverre u het wel of juist niet eens bent met de volgende stellingen?

Stelling	Mee eens	Beetje mee eens	Beetje mee oneens	Erg oneens	Geen mening
Tak- en tophout wordt geoogst om betere omstandigheden te creëren voor bosverjonging	☐	☐	☐	☐	☐
Tak- en tophout wordt geoogst om het terrein toegankelijk te houden	☐	☐	☐	☐	☐
Tak- en tophout wordt geoogst om verruiging te voorkomen	☐	☐	☐	☐	☐
Tak- en tophout wordt <u>niet</u> geoogst om de mineralenhuishouding van de bodem niet te veel te verstoren	☐	☐	☐	☐	☐
Met extra subsidie op het oogsten van tak- en tophout ben ik bereid meer ervan te oogsten	☐	☐	☐	☐	☐

35. Bij welke prijs voor tak- en tophout bent u geïnteresseerd om te gaan leveren:

- 0-10 €/ton
- 10-20 €/ton
- 20-30 €/ton
- Meer, nl.....
- Ik ga tegen geen enkele prijs leveren

36. Wilt u graag lange termijn contracten afsluiten voor de afzet van tak- en tophout:

- Ja, voor 0-2 jr
- Ja, voor 2-5 jr
- Ja, voor 5-10 jr
- Ja, voor langer dan 10 jr
- Nee, helemaal niet

37. In Twente wordt gekeken of het mogelijk is een collectieve houtoogst en biomassa-oogst te organiseren. Zou u/de eigenaar geïnteresseerd zijn om hieraan mee te doen?

- Ja → Ga door bij vraag 38
- Misschien, maar dan wil ik eerst meer informatie
- Misschien, maar daar kan ik zelf niet over beslissen
- Nee → Ga door bij vraag 39

38. Wat is uw belangrijkste motivatie om hieraan mee te doen?

- Om inkomsten te krijgen
- Om de kosten te drukken
- Om het gemak dat ik het zelf niet hoeft te regelen
- Om meer voorlichting te krijgen over duurzame houtoogst
- Anders, nl...

→Ga door bij vraag 40

39. Wat is de belangrijkste reden om niet mee te doen met een collectief (zie vraag 37)?

- Ik doe liever niet mee aan collectieve activiteiten
- Mijn bos levert te weinig op
- Het past niet binnen de doelstelling van het bosbeheer
- Anders, nl...

40. Heeft u aanvullende informatie, opmerkingen of vragen, geef ze dan hier aan

41. Indien wij zelf vragen hebben naar aanleiding van informatie die u hier heeft gegeven, mogen wij dan contact met u opnemen?

- Ja (vult u dan hieronder uw telefoonnummer of emailadres in)
- Nee

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2731
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2731
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

